

De vrouwelijke ambtsdrager,
bijlagen met betrekking tot besluitvorming in de CGK/NGK te Arnhem

Inhoudsopgave

bladzijde

BIJLAGE A. Motivatie voor het besluit	A.1
A.1. Gaven van God.....	A.1
A.2. Wereldgelijkvormigheid ?	A.1
A.3. Argumenten tegen de vrouw in het ambt.....	A.1
A.4. De vrouw in het ambt - de vrouw in het diakenambt	A.2
A.5. Conclusie	A.2
BIJLAGE B. Weergave van het proces van besluitvorming in kerkenraad en gemeente	B.1
B.1. Stand van zaken vóór federatie CGK-NGK in Arnhem	B.1
B.2. Afspraken bij de federatie CGK-NGK in Arnhem.....	B.1
B.3. Stappenplan voor behandeling vrouwelijke ambtsdrager in kerkenraad en gemeente	B.1
B.4. Informatieve gemeentevergadering	B.1
B.5. Bespreking in de wijken.....	B.1
B.5.1. OPZET VAN DE (5) WIJKAVONDEN OVER VROUW IN HET AMBT	B.2
B.5.2. AANTEKENINGEN OVER DE WIJKAVONDEN OVER 'VROUW IN HET AMBT'	B.3
B.6. Evaluatie van wijkbesprekingen in kerkenraad; vaststelling voorlopige principe uitspraak... ..	B.4
B.7. Exegese-avonden voor de gemeente	B.4
B.7.1. EERSTE EXEGESE-AVOND	B.4
B.7.2. TWEEDE EXEGESE-AVOND.....	B.7
B.7.3. DERDE EXEGESE-AVOND.....	B.10
B.7.4. VIERDE EXEGESE-AVOND	B.13
B.8. Gemeentevergadering ter afronding	B.17
B.9. Vaststelling principebesluit in kerkenraad	B.18
B.10. Benadering kerkelijke vergaderingen.....	B.18

Arnhem, 18 december 1996

BIJLAGE A. Motivatie voor het besluit

Toelichting op het standpunt van de kerkenraad, zoals ook gepubliceerd in het Kerkblad van maart 1996

A.1. Gaven van God

In de gemeente van Arnhem is al enige tijd het onderwerp de 'vrouw in het ambt' in discussie. We hebben gemerkt dat de veranderingen in de samenleving ook aan onze gemeente niet voorbij gaan. Hoewel in beide kerkverbanden al jaren lang over dit onderwerp wordt nagedacht, moet gezegd worden dat het dertig jaar geleden in beide gemeenten ondenkbaar zou zijn geweest dat deze vraag op deze manier aan de orde zou komen. Het functioneren van de vrouw in de samenleving is echter grondig veranderd. Het is tegenwoordig normaal dat vrouwen in de samenleving leidinggevende posities vervullen, en dat zij regelmatig in het openbaar spreken. Vrijwel niemand onder ons heeft daar bezwaar tegen. Nu ook steeds meer zusters uit onze gemeente dergelijke maatschappelijke functies vervullen, wordt duidelijk dat ook de zusters van God de gaven om leiding te geven en om in het openbaar te spreken, ontvangen hebben. Hierdoor klinkt ook in de kerk steeds luider de vraag waarom de zusters de gaven die zij van God ontvangen hebben in de gemeente niet of slechts selectief [nl. buiten het ambt en buiten de eredienst] mogen benutten.

A.2. Wereldgelijkvormigheid ?

Het is belangrijk om vast te stellen dat niet elke invloed van de samenleving op de kerk een slechte zaak is. Bij de beoordeling van de slavernij heeft de kerk zich soms lang verzet tegen de mening dat slavernij verkeerd was. Het was mede aan de veranderingen in de samenleving te danken dat de kerk haar onjuiste standpunt corrigeerde. Van het opkomend socialisme heeft de kerk geleerd om met nieuwe ogen te kijken naar dat wat de bijbel leert over recht en gerechtigheid.

Het is mogelijk, dat de kerk op dezelfde manier door de veranderingen in de samenleving, haar mening over wat de bijbel leert over de verhouding man-vrouw herziet. Soms opent de samenleving ons op een nieuwe manier de ogen voor de betekenis van bepaalde schriftgedeelten.

De schrift waarschuwt ons voor wereldgelijkvormigheid, maar we worden ook gewaarschuwd in de samenleving niet onnodig aanstoot te geven, om ons niet schandelijk te gedragen. Voor velen is het feit dat vrouwen geen ambtsdrager kunnen worden een voorbeeld van schandelijke discriminatie van de vrouw. De kerk mag zich alleen op deze manier van de samenleving onderscheiden als God dat van ons vraagt.

We zullen ons dus moeten bezinnen op de vraag of God in deze tijd nog steeds van ons vraagt om het ambt voor de zusters gesloten te houden.

A.3. Argumenten tegen de vrouw in het ambt

De belangrijkste argumenten die tegen de vrouw in het diakenambt zijn aangevoerd, zijn:

- De zwijgtaksten (I Kor.14.34);
- Het verbod aan de zusters om onderricht te geven of gezag over een man te hebben, [dus om leiding te geven] (I Tim.2.11);
- De onderdanigheid van de vrouw die gevraagd wordt t.o.v. de man (o.a.: Ef.5.21,22);
- De man als hoofd van de vrouw (I Kor.11).

De eerste twee zijn de concrete geboden en de laatste twee kunnen we zien als de onderliggende motivering van de eerste twee.

Als wij in onze tijd spreken over 'de vrouw in het ambt' zullen deze gegevens opnieuw aan de orde komen. Daarbij is het de vraag of deze teksten ook in onze tijd zouden moeten betekenen dat de zusters niet in het ambt mogen. Zijn deze teksten bedoeld als overal en altijd geldende richtlijnen, of gaan ze in op hele specifieke situaties en zijn ze niet algemeen van toepassing voor onze situatie?

Daarnaast is het ook van belang om vast te stellen dat deze teksten ook in het huidige kerkelijke leven maar een beperkte zeggingskracht hebben. Ze worden alleen gehanteerd rond de vraag van de vrouw in het ambt. In veel andere situaties hebben we geen enkele moeite met zusters die in de gemeente spreken of leiding geven. Te denken valt aan: commissies, catechese, bijbelstudie-, wijk- en gemeenteavonden.

Het is van belang te zien dat Paulus de zusters in de gemeente toestaat om te bidden en te profeteren.

Daarnaast krijgt Prisca (samen met haar man) de opdracht om Apollos onderricht te geven (je zou kunnen zeggen, ze is hoogleraar theologie, ze moet ambtsdragers opleiden). Verder zien we dat Phebe door Paulus wordt aangeduid als diaken. Het is dus duidelijk aan te wijzen dat Paulus in bepaalde situaties geen moeite had met vrouwen, die leidinggevend in de gemeente bezig waren en die het woord namen.

A.4. De vrouw in het ambt - de vrouw in het diakenambt

Het diakenambt is een volwaardig ambt, gelijkwaardig aan het ambt van ouderling. Heel de gemeente is tot diaconaal werk geroepen. De diakenen moeten leidinggeven aan dat diaconale werk van de gemeente.

Daarbij zijn zij er voor verantwoordelijk dat de gemeente wordt toegerust en opgebouwd om dit werk te doen. In verband met die toerusting is de verantwoordelijk van de diaken voor het bijbels onderricht over het diaconale werk van groot belang. De diakenen geven leiding en geven bijbels onderricht over het werk van de barmhartigheid. Ze kunnen hun werk niet zwijgend doen.

Daarom hebben we eerst gesproken over de vraag of de zusters in onze tijd in de gemeente leiding mogen geven en of zij mogen spreken. Daarna kwam aan de orde welke consequenties dit heeft voor de openstelling van de ambten.

A.5. Conclusie

We zijn er van overtuigd dat de Here aan bepaalde zusters de gaven gegeven heeft om leiding en onderricht te geven. Het zou niet goed zijn om van deze gaven slechts gedeeltelijk gebruik te maken. We mogen onze talenten niet in de grond bewaren.

De meningsvorming binnen de kerkenraad van Arnhem heeft ertoe geleid dat de kerkenraad van mening is, dat de bijbel ons in deze tijd niet verbiedt de ambten voor de zusters open te stellen.

Uit het functioneren van de gemeenten, zoals dat in het Nieuwe Testament wordt beschreven, blijkt dat de zwijgteksten en het verbod van zusters om onderricht te geven en gezag uit te oefenen, geen algemeen geldende normen zijn en waren. Er worden daar in bepaalde situaties aanwijzingen gegeven die wij niet zondermeer op alle situaties van toepassing mogen verklaren.

We beseffen dat over deze dingen binnen onze kerkverbanden niet gelijkluidend gedacht wordt.

Daarom zullen wij ons standpunt ter bespreking indienen bij de Classis en bij de Regiovergadering.

Bij de Classis en de Regiovergadering zal de zusterkerken om hun mening worden gevraagd. Ook zal de vraag worden voorgelegd of zij bezwaren zouden hebben als wij dit standpunt omzetten in concreet beleid. Aangezien wij prijs stellen op het meedenken en meebidden van de zusterkerken zullen wij voorlopig nog niet overgaan tot het open stellen van (één van) de ambten voor zusters. Tegelijk moeten we onder ogen zien dat we in onze situatie een beslissing over de concrete vraag over de openstelling van de ambten voor zusters niet eindeloos uit kunnen stellen. We zullen de kerkverbanden dan ook vragen de beantwoording niet te lang uit te stellen.

BIJLAGE B. Weergave van het proces van besluitvorming in kerkenraad en gemeente

B.1. Stand van zaken vóór federatie CGK-NGK in Arnhem

Toen in landelijk verband in de Nederlands Gereformeerde Kerken de openstelling van de ambten voor zusters der gemeente aan de orde kwam heeft ook de kerkenraad van de NGK te Arnhem zich hierover gebogen. Men kwam tot de conclusie dat tegen de vrouwelijke ambtsdrager geen schriftuurlijke bezwaren konden worden aangevoerd, maar dat van daadwerkelijke openstelling van de ambten pas na landelijke besluitvorming sprake zou kunnen zijn.

In de Christelijke Gereformeerde Kerk te Arnhem is de vrouwelijke ambtsdrager niet expliciet aan de orde geweest.

B.2. Afspraken bij de federatie CGK-NGK in Arnhem

Toen de Christelijke Gereformeerde Kerk en Nederlands Gereformeerde Kerk te Arnhem tot een federatieve vorm van samenwerking kwamen en de gemeenten daadwerkelijk werden geïntegreerd, waren er in de Nederlands Gereformeerde Kerk geen plannen tot openstelling van een ambt voor zusters der gemeente; men wenste immers de landelijke besluitvorming af te wachten. In de Christelijke Gereformeerde Kerk bestond geen intentie tot openstelling van een ambt.

Duidelijk was dat in Nederlands Gereformerd landelijk verband de zaak in bespreking was en beide kerken spraken af, wanneer de landelijke ontwikkeling daar aanleiding toe zou geven, in de geïntegreerde Arnhemse gemeente zich op de situatie te bezinnen.

B.3. Stappenplan voor behandeling vrouwelijke ambtsdrager in kerkenraad en gemeente

Toen de Nederlands Gereformeerde Landelijke Vergadering van Apeldoorn zich bezighield met openstelling van het diakenambt en op 20 mei 1995 besloot het roepen van zusters tot dit ambt in de vrijheid van de plaatselijke kerken te laten, heeft de gezamenlijke kerkenraad in Arnhem een plan opgesteld om deze zaak met de gemeente te bespreken. Aandacht zou gegeven worden aan de schriftuurlijke overwegingen die een rol spelen en een eventueel resulterend standpunt zou aan de zusterkerken worden voorgelegd. Elementen in dit plan waren:

- a) Informatieve gemeentevergadering.
- b) Bespreking in de wijken onder leiding van predikanten.
- c) Evaluatie van wijkbesprekingen in kerkenraad; vaststelling voorlopige principe uitspraak
- d) Exegese-avonden voor de gemeente
- e) Gemeentevergadering ter afronding.
- f) Vaststelling principebesluit in kerkenraad.
- g) Benadering kerkelijke vergaderingen.

Deze punten worden in de nu volgende hoofdstukken uiteengezet.

B.4. Informatieve gemeentevergadering

Informatie over achtergronden en overwegingen werden verstrekt en bijbels materiaal ter bestudering werd aangereikt op een vergadering die plaats vond op 26 april 1995. Dr. A. van der Dussen, Nederlands Gereformerd predikant te Eindhoven en lid van de commissie die de Landelijke Vergadering van advies diende, schetste de gang van zaken aan Nederlands Gereformeerde zijde. Ds. M.W. Vrijhof gaf een overzicht over de gelegenheden waarbij in de Christelijke Gereformeerde Kerken de vrouwelijke ambtsdrager aan de orde kwam.

B.5. Bespreking in de wijken

Onder leiding van de predikanten, ds. J. van 't Hof en ds. M.W. Vrijhof, werden in de 5 wijken van de gemeente gespreksavonden georganiseerd in de tweede helft van 1995. Een inleiding werd gegeven en aan de hand van een aantal vragen werd de materie met de gemeenteleden besproken. De inleiding en gebruikte vragen zijn hieronder weergegeven.

B.5.1. OPZET VAN DE (5) WIJKAVONDEN OVER VROUW IN HET AMBT.

1. Welkom, opening (J. van 't Hof)
2. Inleiding (J. van 't Hof)
3. Bespreking in groepjes van 8-10 personen (in elk groepje een rapporteur)
4. Pauze
5. Centrale bespreking van de vragen (M.W. Vrijhof)
6. Afsluiting (iemand van het wijkteam)

INLEIDING

De discussie over de vrouw in het (diaken)ambt speelde al jaren in de NGK van Arnhem.

Voor de federatie was deze discussie al gedeeltelijk afgerond. Men had vastgesteld, dat er op grond van de schrift geen bezwaren waren voor de openstelling van het diakenambt voor de zusters. Gelet op de discussie binnen het landelijk kerkverband was echter afgesproken met de uitvoering te wachten op het besluit van de landelijke vergadering.

Bij de voorbereiding van de federatie is dit onderwerp nadrukkelijk aan de orde geweest. Binnen de CGK-Arnhem was dit onderwerp nog niet in discussie. Op een gemeenschappelijke vergadering van de NGK- en CGK kerkenraad is het onderwerp 'de vrouw in het diakenambt' besproken.

Toen werd duidelijk dat er ook binnen de kerkenraad van CGK-Arnhem een grote meerderheid geen principieel bezwaar had tegen de openstelling van het diakenambt voor de zusters. Praktisch zag men in het eigen kerkverband nog wel enige moeilijkheden.

Bij de federatie is afgesproken, dat de gefedereerde kerkenraad hierover een standpunt zou innemen, zodra de Landelijke Vergadering van de NGK hierover een besluit had genomen.

De kerkenraad is nu begonnen aan dit besluitvormingsproces. We hebben afgesproken, dat we eerst vast moeten stellen wat volgens ons op grond van de Schrift het juiste standpunt is. Dit standpunt willen we voorleggen aan de zusterkerken. Pas in tweede instantie willen we kijken in hoeverre er praktische redenen zijn om het besluit eventueel niet of slechts gedeeltelijk uit te voeren.

Dit vindt u ook terug in de behandeling van vanavond. Eerst zijn er een aantal vragen over onze eigen mening over het onderwerp, daarna zullen we kijken naar de consequenties van de standpunten van de landelijke kerkverbanden.

Deze wijkavonden zijn de tweede fase van het gesprek in de gemeente. De eerste fase werd gevormd door de informatieve gemeenteavond, waar Ds. van der Dussen de stand van zaken binnen de NGK weergaf en Ds Vrijhof datzelfde deed voor de CGK. Vanavond willen we graag horen, welke gedachten hierover binnen de gemeente leven.

Ik zou met u een gedeelte willen lezen uit de bijbel, nl. I Kor. 11:2-16.

In dit bijbelgedeelte wordt door Paulus aan de hand van een concrete situatie gesproken over de relatie man-vrouw binnen de gemeente. Ik zou u in het bijzonder willen wijzen op vers 16.

Als we de inhoud hiervan tot ons door laten dringen, zien we dat Paulus het belang van dit onderwerp enigszins relateert. Het mag ons er niet om te doen zijn om over dit onderwerp ons gelijk te krijgen.

Het is volstrekt ondenkbaar dat Paulus zo'n relativerende opmerking zou maken als hij schrijft over de opstanding van Jezus Christus. Zodra dergelijke fundamentele geloofswaarheden in het geding zijn, wordt Paulus heel fel. Dan gaat het hem er wel om gelijk te krijgen.

Dit is voor ons een belangrijk punt in de onderlinge discussie. Laten we niet bezig zijn om gelijk te krijgen, maar laten we serieus naar elkaars mening luisteren. Het gaat er dan ook vooral om, waarom we over deze zaken een bepaald standpunt hebben. Welke argumenten geven voor ons de doorslag?

We moeten oppassen voor karikaturen.

1. Niet alle tegenstanders van de 'vrouw in het ambt' zijn starre achterhaalde 'conservatievelingen'.

Velen hebben moeite met vrouw in het ambt omdat het schriftgezag hier in het geding zou zijn. Als je allerlei teksten zomaar als tijdgebonden terzijde schuift, kun je dat dan ook niet doen met de bijbelgedeelten over de opstanding.

2. Niet alle voorstanders van de 'vrouw in het ambt' zijn mensen die wereldgelijkvormig denken en die geen boodschap meer hebben aan de bijbel als het Woord van God.

Er is een serieuze zorg dat de kerk niet met een gespleten tong spreekt. Er moet een eenheid zijn tussen het leven op zondag en door de week. Als wij het door de week normaal vinden dat zusters leidinggevende/gezaghebbende functies bekleden, is het dan consequent dat zij dat in de kerk niet mogen?

Laten we elkaar vanavond serieus nemen, echt naar elkaar luisteren. Laten we oppassen, dat we niet door karikaturen het gesprek onmogelijk maken.

VRAGEN (voor bespreking in groepen)

Bij de beantwoording van de vragen [1-4] gaan we uit van de veronderstelling dat de landelijke kerkverbanden geen bezwaar hebben tegen de vrouw in het ambt.

1. Bent u van mening dat het ambt voor de zusters moet worden opengesteld en wat zijn de belangrijkste argumenten voor uw keuze?
2. Zou u bij de beantwoording van vraag 1 een verschil willen maken tussen het ambt van diaken en het ambt van ouderling (+ predikant)?

3. Is het al of niet openstellen van het ambt voor vrouwen volgens u een zaak die de kern van het geloof raakt, of is het een bijzaak?
4. Vindt u, dat de bijbel zich DUIDELIJK uitspreekt tegen de vrouw in het ambt en dat u in gewetensnood zou komen wanneer dit bij ons zou worden ingevoerd?
5. Welke betekenis zou het standpunt van de landelijke kerkverbanden moeten hebben voor de plaatselijke besluitvorming?

Van de wijkavonden werd een verslag gemaakt, dat in het Kerkblad van maart 1996 werd gepubliceerd. Het verslag volgt hieronder.

B.5.2. AANTEKENINGEN OVER DE WIJKAVONDEN OVER 'VROUW IN HET AMBT'

De sfeer op de wijkavonden was goed, er was weinig te merken van een vorm van verkettering of van onverdraagzaamheid.

In grote lijnen kan gesteld worden, dat als we geen rekening hoeven te houden met de landelijke kerkverbanden:

- 75% van de aanwezigen geen bezwaar heeft tegen vrouw in het ambt (hoewel velen wel zouden moeten wennen aan een vrouw als ouderling en zeker als predikant);
- 90 tot 95% geen bezwaar heeft tegen de vrouw in het ambt van diaken.

Deze percentages zijn een grove indicatie. Ook onder degenen die voor de vrouw in het ambt zijn, zijn er verschillenden die huiveren omdat er gebroken wordt met een eeuwenlange traditie. Verder was het overgrote deel van de aanwezigen van mening dat we over deze zaak geen breuk met de landelijke kerkelijke verbanden moeten riskeren.

Opvallend was dat er zowel bij voor als tegenstanders van de vrouw in het ambt vaak grote moeite was om hun standpunt vanuit de schrift te motiveren. Vaak heeft men wel één of twee argumenten uit de schrift maar blijkt het in het verdere gesprek moeilijk om die staande te houden. Tegenstanders wijzen vaak op de zwijgtteksten en het verbod van vrouwen om leiding te geven over de man, of op de man als hoofd van de vrouw. Daar kan tegenover gesteld worden, dat Paulus op andere plaatsen het heel normaal vindt als de vrouw in de gemeente mag spreken (profeteren, het onderwijs van Prisca en Aquilla). Wat het leidinggeven betreft kan gewezen worden op Phebe (diacones) en het theologisch onderwijs van Prisca. De exegese van de man als hoofd van de vrouw is moeilijk, deze verhouding is op meerdere manieren uit te leggen. Daarnaast is het de vraag of deze verhouding ook buiten de huwelijksrelatie relevant is.

Voor hen die de ambten voor de zusters niet open willen stellen, blijkt het moeilijk om aan te geven waarom zusters die de gave van het leidinggeven ontvangen hebben deze gave in de gemeente niet mogen gebruiken.

Voorstanders wijzen op de bijbelse voorbeelden waarin vrouwen in oude en nieuwe testament wel degelijk leiding geven en spreken binnen de gemeente. Daarnaast wijzen ze op de gaven van de zusters, en op de gelijkheid tussen man en vrouw (Gal.3.28). Als daar de zwijgtteksten tegenover worden geplaatst wijst men al snel op andere tijdgebonden voorschriften in het nieuwe testament waar wij ons nu ook niet meer aan houden. Maar bij de vraag wanneer iets wel of niet tijdgebonden is, moet men vaak het antwoord schuldig blijven.

Vaak blijkt dat de mening vooral bepaald wordt door de veranderingen in de samenleving en de manier waarop wij de verhouding man-vrouw in onze tijd beleven enerzijds, en de eeuwenlange kerkelijke praktijk anderzijds. Regelmatig hoorde je zowel bij voor- als tegenstanders: dat kan ik aan mijn familie, vrienden en burens toch nooit uitleggen.

Bij de openstelling van het diakenambt voor zusters ontstond voor niemand gewetensnood, bij de openstelling van de andere ambten was er voor een kleine groep (10%) wel sprake van gewetensnood. Ook is genoemd dat er gewetensnood zou ontstaan als we de openstelling van alle ambten in een hoog tempo door zouden voeren. Voor een veel grotere groep zou er gewetensnood ontstaan als door de openstelling van de ambten voor zusters in de gemeente grote spanningen zouden ontstaan of als er een breuk met één of beide kerkgenootschappen zou komen. Daarnaast gaven sommigen aan dat men in gewetensnood zou komen als de openstelling van de ambten voor de zusters niet zou plaatsvinden. Zij waren van mening dat hierdoor aan de zusters een belangrijke mogelijkheid ontnomen wordt om hun gaven in te gemeente goed te gebruiken.

Op de vraag of 'vrouw in het ambt' hoofdzaak of bijzaak is, kan gezegd worden dat het niet een van de centrale punten van het geloof betreft. Het ambt komt in het apostolicum niet voor, laat staan het geslacht van de ambtsdragers.

Tegelijk is het geen bijzaak:

- de manier waarop het gezag van de Schrift functioneert is aan de orde;
- de plaats van de vrouw in de gemeente is nu sterk afwijkend van de samenleving.

Wij mogen geen onnodige drempels opwerpen voor de buitenstaanders om tot geloof te komen. Wij mogen de huidige situatie dan ook alleen handhaven als de schrift dit van ons vraagt. Als het een onbelangrijke bijzaak is, dan moeten we ons open opstellen naar de wereld toe.

- Het onbenut laten van gaven die God geschonken heeft, is een ernstige zaak.

Telkens bleek dat als we alleen over de vrouw in het diakenambt spreken, er een groot gevaar dreigt, namelijk de devaluatie van het diakenambt. Regelmatig kom je de volgende redenering tegen:

- kijk, de vrouw in het ambt kan niet, want zij mag geen leiding geven en zij moet zwijgen;
- maar vrouw als diaken moet kunnen;
- diakenambt is eigenlijk geen echt ambt, het is meer dienen dan leiding geven.

Op deze manier verschuift het gesprek. De vraag is: mag de vrouw in het ambt ?

Maar als we zeggen: 'de vrouw in het diakenambt mag, want dat is geen echt ambt', is er geen antwoord gegeven op de vraag of de vrouw in het ambt mag. Deze schijnbeweging kan echter wel een onbijbelse devaluering van het diakenambt tot gevolg hebben. Dit is een gevaarlijke weg want het diakenambt is een volwaardig ambt, niet minder dan dat van ouderling. Ook de diakenen hebben een leidinggevende taak. Zij geven leiding aan het diaconale werk van de gemeente. De diaken moeten onderricht geven aan de gemeente om de gemeente toe te rusten tot het diaconale werk. Diakenen geven dus leiding en de diakenen zwijgen niet in de gemeente. We moeten oppassen met de geïsoleerde behandeling van de vraag of de zusters in het diakenambt verkozen kunnen worden.

B.6. Evaluatie van wijkbesprekingen in kerkenraad; vaststelling voorlopige principe uitspraak

De evaluatie van de wijkbesprekingen in de kerkenraadsvergadering gaf aanleiding tot het organiseren van een aantal exegeseavonden voor gemeenteleden, waar een verdere verdieping van de studie van de betrokken schriftgedeelten plaats kon vinden.

Ook werd door de kerkenraad op 7 februari 1996 een voorlopig principe besluit opgesteld, waarin een positieve uitspraak werd gedaan met betrekking tot openstelling van de ambten. Dit voorlopige besluit werd in het Kerkblad van maart 1996 gepubliceerd.

B.7. Exegese-avonden voor de gemeente

De vier exegese-avonden, waar schriftgedeelten die van belang zijn voor de vrouwelijke ambtsdrager met de gemeente werden bestudeerd, vonden plaats in de maand mei 1996. De tekst van de inleidingen volgt hieronder. Opgemerkt dient te worden dat deze teksten niet gezien moeten worden als motivatie van het kerkenraadsbesluit, maar waren bedoeld om het gesprek op gang te brengen en onder verantwoordelijkheid van de inleiders vallen.

B.7.1. EERSTE EXEGESE-AVOND:

DE VROUW IN GENESIS 1-3, EN HET GEBRUIK VAN DEZE GEGEVENS IN HET NIEUWE TESTAMENT

Aan het begin van de avond is stil gestaan bij de onmogelijkheid van 'onbevooroordeeld' bijbel lezen.

Als wij de bijbel lezen, dan doen we dat onder invloed van alles wat we al weten van de bijbel en van de manier waarop in onze omgeving de bijbel altijd gelezen en uitgelegd is.

Een vooroordeel is op zich niet verkeerd. Veel van onze vooroordelen bevatten grote wijsheid van het voorgeslacht. Alleen als we ons van een vooroordeel niet bewust zijn (en dat is vaak het geval) ontstaat de situatie, dat we dat vooroordeel ook niet kunnen toetsen. We gaan er vanuit dat het waar is, zonder dat we er zo nodig opnieuw over na kunnen denken.

Vooroordelen spelen ook bij bijbelvertalers een rol.

Dat zien we onder andere in Rom.16:7 (NBG)

'Groet Andronikus en Junias, mijn stamgenoten en medegevangenen, mannen onder de apostelen in aanzien'.

Het woord 'mannen' staat er ten onrechte. De Statenvertaling heeft:

'Groet Andronikus en Junias, mijn magen en medegevangenen, WELKE vermaard zijn onder de apostelen'

Andronikus en Junias zijn vermaard onder de apostelen. Dit kan twee dingen betekenen:

1. zij nemen onder de apostelen een vooraanstaande positie in, m.a.w. zij zijn zelf apostelen;
2. zij hebben bij de apostelen een goede naam, maar zijn zelf geen apostelen.

Wij denken bij de 'apostelen' meestal aan de twaalf (+Paulus). Maar in het NT wordt deze aanduiding ook voor een bredere groep mensen gebruikt.

Hoe dan ook het gaat om mensen met een vooraanstaande functie in de kerk.

De naam Junias is de naam voor een man. Het probleem is echter dat deze naam voor een man in oudheid verder volstrekt onbekend is. De vrouwennaam Junia komt wel veel voor.

De namen van deze twee mensen staan in een naamvalsvorm, waarbij er geen verschil te zien is tussen de vrouwelijke en de mannelijke verbuiging.

Waarschijnlijk hebben we hier te maken met een man en een vrouw. Misschien een echtpaar als Prisca en Aquilla.

Opvallend is dat men tot in de dertiende eeuw bij bijbelvertalingen vaak gekozen heeft voor de vrouwelijke naam Junia. Pas daarna is dit verdwenen.

Op een gegeven moment is het vooroordeel, dat een vrouw geen leidinggevende rol kon spelen in de kerk blijkbaar zo gaan functioneren, dat Junia Junias werd. Een vrouw als apostel dat is onmogelijk, het zal wel om een man gaan. Dit vooroordeel was zo sterk, dat verschillende nieuwere vertalingen zelfs het woord `mannen' toe meenden te kunnen voegen.

Een andere punt in dit hoofdstuk, waar het vooroordeel in de vertaling een rol speelt, is vers 1.

'Ik beveel Febe, onze zuster, [tevens] dienaress der gemeente te Kenchreeën, bij u aan'

Febe is dienaress der gemeente. Letterlijk staat er 'diaken' (diakonos). De overtuiging dat vrouwen geen diaken kunnen zijn, heeft waarschijnlijk voor de vertaling 'dienaress' gezorgd.

Zo heeft ons 'vooroordeel' altijd een grote rol bij het lezen van de bijbel. Zo'n vooroordeel is op zich niet verkeerd, maar soms belet het ons om de bijbel voor zichzelf te laten spreken.

Vanavond willen we kijken naar wat Genesis 1-3 over de relatie man-vrouw te zeggen heeft.

We doen dit in eerste instantie los van de manier, waarop Gen.1-3 in het Nieuwe Testament gebruikt wordt. Wij kijken daarnaar we in het tweede gedeelte van de avond..

Gen.1:26-29

De schepping van man en vrouw wordt gelijktijdig en als volstrekt gelijkwaardig beschreven.

Samen zijn ze naar Gods beeld en gelijkenis geschapen. Samen krijgen ze de opdracht om de aarde te onderwerpen.

Gen. 2:4b-7 + Gen 2:18-3:24

V.18 'Ik zal een hulp maken die bij hem past'

- HULP: dit heeft voor ons de klank van hulpe. Maar dit woord heeft die klank niet. Een HULP/HELPER is niet per definitie ondergeschikt. De HERE is onze HELPER. Als HULP iets zou zeggen over een hiërarchie dan is de helper eerder 'bovengeschikt' dan 'ondergeschikt'.

- DIE BIJ HEM PAST. Dit zou de betekenis kunnen hebben van iets dat aan het andere wordt aangepast. Letterlijk: Een hulp als zijn tegenover. Een gelijkwaardige wederhelft.

V.21 Adam geeft de vrouw haar naam. Soms wordt dit uitgelegd als signaal, dat de man gezag heeft over de vrouw. Het is echter zeer de vraag of dit de bedoeling van dit vers is. We kunnen even goed zeggen dat het een uitroep van vreugde is.

In Genesis 2 vervult de volgorde van het geschapen worden geen rol. In dit hoofdstuk is er geen aanleiding te stellen, dat degene die eerst geschapen is hoger is dan de later geschapene. Als we in Genesis 1-3 op grond van de tijdsvolgorde een hiërarchische onderscheid willen maken dan zullen we naar Gen.1 moeten kijken. Alleen in Gen.1 is duidelijk verband tussen moment van de schepping en de hiërarchische volgorde. De mens is het laatst geschapen als 'kroon op de schepping' om de aarde te onderwerpen. In Gen.1 is de laatst geschapene het hoogste. Als we in Gen 2 zo'n gevolgtrekking willen maken, dan is de vrouw 'hoger' dan de man, want zij is het laatst geschapen. Dit lijkt me echter ver gezocht, omdat dat Gen.2 geen verband legt tussen het moment van geschapen worden en een bepaalde hiërarchie.

Gen. 3:9-13.

Beschamend is de afschuifpolitiek, die Adam en Eva hanteren. Zij ontlopen hun verantwoordelijkheid en geven anderen de schuld. God negeert dit afschuiven en we kunnen dan ook niet anders concluderen dan dat dit een onjuist gedrag is.

Gen 3:18

Hier zegt God wat de afschuwelijke gevolgen van de zondeval zijn, die de mens over zich gehaald heeft. Ook de relatie man-vrouw raakt ernstig verstoord. De man zal over de vrouw HEERSEN. De vrouw zal zich ondanks die vloek niet aan het contact met de man kunnen onttrekken. Het feit dat man en vrouw op elkaar zijn aangelegd, blijft. De begeerte van de vrouw zal naar de man uitgaan.

Heersen is op zich geen negatief begrip. Als de mens over de schepping heerst (Ps.8:9) is dit een positief gegeven. Als God over zijn volk regeert is, dit een reden om te juichen (Jes.40.10). Maar als een ongeschikt persoon (Klaagliederen 5:8) of een goddeloze koning (Spr.28:15) heerst over het volk, dan is er sprake van een trieste situatie.

Heersen is dus op zichzelf niet negatief. Alleen als de heerschappij uitgeoefend wordt door iemand die daar niet voor bevoegd, geschikt of bedoeld is, wordt heersen een negatief gegeven. In Gen 3 is 'heersen' een onderdeel van de beschrijving van de gevolgen van de vloek. De man heerst over de vrouw. Dat is negatief, want zo is het niet bedoeld bij de schepping. Man en vrouw zijn gelijkwaardig geschapen om elkaar wederzijds aan te vullen. Pas als het misgaat, blijkt er een gezagsrelatie tussen man en vrouw te zijn ontstaan.

De heerschappij van de man over de vrouw is niet als een bevel van God op te vatten. Evenals de andere gevolgen van de zondeval (in het zweet uws aanschijns; moeite van de zwangerschap) moet ook het 'heersen' van de man over de vrouw bestreden worden.

HET GEBRUIK VAN GENESIS 1-3 IN HET NIEUWE TESTAMENT

Nadat we eerst Gen.1-3 bekeken hebben, is het goed er op te letten, hoe deze schriftgegevens verder in de bijbel gebruikt worden. We moeten schrift met schrift vergelijken.

LEZEN: 1 Tim. 2:9-15

Dit gedeelte is van groot belang voor ons onderwerp. Zoals u hebt kunnen is het één van de uitgangspunten voor het voorlopige kerkenraadsbesluit, dat een ambtsdrager leiding geeft aan de gemeente. Leidinggeven impliceert gezag. Ook diakenen geven leiding, namelijk aan het diaconale werk van de gemeente. Alle ambtsdragers horen op een dienende wijze leiding te geven. Maar die 'dienende wijze' doet geen afbreuk aan het feit, dat ze leiding geven en dus gezag hebben.

De belangrijkste bezwaren tegen vrouwelijke ambtsdragers zijn: de zwijgteksten en deze tekst waar zou staan (of: staat) dat de vrouw geen gezag mag hebben over de man. Beide bezwaren gelden voor alle ambten. Een diaken die in de gemeente zwijgt en geen leiding geeft (en dus geen gezag uitoefent) functioneert niet naar behoren. De diakenen moeten de gemeente voorgaan in het diaconale werk. Het behoort tot hun taak om de gemeente over de bijbelse uitgangspunten voor het diaconaat te onderrichten.

De tweeslachtige visie dat de vrouw wel in het diakenambt mag, maar geen ouderling(en predikant) mag worden, houdt dan ook een gevaarlijke devaluatie van het diakenambt in. Men creëert dan een diakenambt dat geen leiding zou geven. Dat is mijns inziens een innerlijke tegenstrijdigheid.

Vers 12. 'Ik sta niet toe dat een vrouw toe onderricht geeft of gezag over de man heeft'

Met evenveel recht kan hier vertaald worden 'over HAAR man'. Het is goed mogelijk dat Paulus hier geen algemene regel geeft voor de vrouw, maar ingaat op een situatie, waarin de problemen in de huwelijksrelatie binnen de gemeente worden uitgevochten. Een belachelijke situatie die in de gemeente niet hoort voor te komen. Als we dit combineren met Rom.16:1, waar blijkt dat Paulus Phebe als diacones aanbeveelt, dan is er des te meer reden om 1.Tim.2:9 niet als algemene regel m.b.t. de plaats van de vrouw in de gemeente te lezen.

Vers 13. 'Want eerst is Adam geformeerd, en daarna Eva'

Paulus gebruikt hier de tijdsvolgorde bij de schepping als argument om een hiërarchische relatie tussen man en vrouw aan te tonen. Tijdens de eerste helft van de avond heeft u gezien, dat volgens mij Gen. 2 dit niet leert. Nu zijn er twee mogelijkheden:

1. mijn interpretatie van Gen.2 is onjuist;
2. Paulus geeft geen bindende uitleg van Gen.2 (hier kom ik straks op terug).

Vers 14: 'En Adam heeft zich niet laten verleiden, maar de vrouw is door de verleiding in overtreding gevallen'

Wat hier gebeurt, bevreemdt ons. Heeft Adam zich niet laten verleiden? Als we in Gen.3 kijken, dan zien we, dat Adam dit inderdaad beweerde. Hij schoof de schuld af op Eva (en op God die Eva aan hem gegeven had). Zou Paulus bedoelen dat Adam gelijk had? Was het dan wel eerlijk dat Adam ook onder de vloek leed? In Rom 5:14 spreekt Paulus ook heel anders over de rol van Adam:

'Toch heeft de dood als koning geheerst van Adam tot Mozes, ook over hen, **die gezondigd hebben op gelijke wijze als Adam overtrad**'

Juist ook deze tegenstrijdigheid binnen de brieven van Paulus levert opnieuw de vraag op naar de aard van Paulus' argumentatie hier.

Eerst moeten we nog naar één andere plaats in het NT kijken. In I Kor.11:8-9 gebruikt Paulus de gegevens van Gen.2. Het gaat daar om het dragen van een hoofddekkel door de vrouw. Paulus schrijft:

'De man is immers niet omwille van de vrouw geschapen, maar de vrouw om de man'

tegelijk relateert hij dit even verderop in v.11:

'En toch in de Here is evenmin de vrouw zonder de man iets, als de man zonder de vrouw. Want gelijk de vrouw uit de man is, zo is ook de man door de vrouw; alles is echter uit God'

In vers 16 geeft de apostel aan, dat er geen wezenlijk kernpunt van het geloof aan de orde is in deze perikoop. Bij een wezenlijk kernpunt had hij nooit gezegd, dat het hierbij niemand om het 'gelijk hebben' mag gaan. Als de opstanding ter discussie staat, is zo'n houding bij Paulus ondenkbaar.

Hetzelfde blijkt bij het beroep op de zede van die tijd (oordeelt zelf) en op de 'natuur'.

Voor een beoordeling van de gegevens uit deze teksten moeten we ons goed realiseren met wat voor geschriften we te maken hebben. Het zijn brieven van Paulus aan concrete gemeenten met concrete vragen en problemen. Veel van die concrete achtergrond is voor ons nu onbekend en daarom zijn sommige uitspraken moeilijk te begrijpen.

Daarnaast moeten we beseffen dat de brieven van Paulus geen verzameling dogmatische uitspraken zijn. Paulus schrijft naar aanleiding van concrete situaties en maakt daarbij soms gebruik van allerlei soorten argumenten.

Soms gebruikt hij humor en sarcasme. Soms drijft hij de spot met z'n tegenstanders. Als we dit vergeten kunnen we verkeerde conclusies trekken.

Een paar voorbeelden:

Als Paulus op de Areopagus het evangelie verkondigt, begint hij heel neutraal over het veelgodendom. Hij gebruikt dat zelfs als aanknopingspunt om het evangelie te vertellen. Een geïsoleerde exegese, die losse teksten van Paulus tot norm verheft, zou kunnen leiden tot een veel te toegefelijke houding tegenover het heidendom.

In Gal 5:12 valt Paulus met het nodige sarcasme uit tegen de dwaalleraars, als hij schrijft:

'Zij moesten zich maar laten snijden, die u verontrusten'

De Willibrordvertaling geeft hier terecht: 'Zij moesten .. ontmannen'.

De dwaalleraars propageren de besnijdenis. Met het nodige sarcasme zegt Paulus, als ze gaan snijden, laten ze het mes er dan ook maar goed inzetten. Als we geen oog hebben voor het gebruik van sarcasme, zou je kunnen concluderen, dat Paulus hier pleit voor de castratie van dwaalleraars.

Een laatste voorbeeld ook uit de Galatenbrief. In 4:21-31 (en verder nergens) maakt Paulus gebruik van de in die tijd veel gebruikte allegorische schriftuitleg. Deze schriftuitleg is ook in de christelijke kerk gebruikt. Zo af en toe met grote schadelijke gevolgen, want deze 'methode' geeft de exegeet een enorme vrijheid van (ongecontroleerde) uitleg. Men heeft wel gezegd dat de allegorische methode een goede bijbelse methode was, omdat Paulus hem ook gebruikte. Maar in de Galatenbrief kan ook iets anders aan de hand zijn. Paulus heeft al op verschillende manieren de dwaalleraars bestreden. In dit gedeelte doet hij het nog een keer, maar nu met behulp van hun eigen methode. Hij bestrijdt hen met middelen die in hun eigen tijd normaal waren. Het gaat echter veel te ver om op grond hiervan te concluderen, dat Paulus de allegorische methode goedkeurt.

Nu terug naar Paulus' gebruik van Gen.1-3. Als wij dit lezen is de eerste reactie eigenlijk: Paulus dit kan niet, zo mag je Gen.1-3 niet uitleggen.

Als wij I Tim.2 lezen als serieuze exegese van Gen.1-3, dan gaan wij die hoofdstukken in het vervolg ook door deze bril lezen. Dat is in de kerkgeschiedenis veel gebeurd.

Maar Paulus komt in 1 Tim.2 in strijd met zijn eigen brieven (Rom.5; Rom. 16) en zijn eigen praktijk (Prisca geeft theologisch **onderwijs** aan Apollos).

Als we dit zien, dan lijkt het mij belangrijk om te overwegen of Paulus in 1 Tim.2 wel serieus Gen.1-3 exegetiseert. Mijns inziens is het veel waarschijnlijker, dat hij in een zotte situatie (bijvoorbeeld vrouwen die hun huwelijksproblemen via openbare kerkelijke functies proberen uit te spelen) op hetzelfde niveau reageert. Hij gebruikt vreemde argumenten om hun vreemde standpunt/gedrag duidelijk aan het licht te brengen.

Bij deze interpretatie van de tekst is een goed evenwicht mogelijk tussen de uitleg van Gen.1-3 en de diverse gedeeltes uit Paulus brieven.

J. van 't Hof

B.7.2. TWEEDE EXEGESE-AVOND: OVER 1 KORINTHE 14:26-40 EN 1 TIM. 2:1-15

Opening: Gez. 326:1,2; Gebed; Hand. 17:10-12

Bij wijze van voorwoord

Vanavond willen we, in het kader van onze vier avonden exegese met het oog op de positie van de vrouw in de gemeente en de vraag of zij een ambt zal kunnen bekleden, aandacht schenken aan twee tekstgedeelten uit het NT, waarin woorden staan, die - en dan zeg ik het heel kort - aangeven dat vrouwen moeten zwijgen.

Voordat we op die gedeeltes ingaan, wil ik eerst kost iets zeggen over het uitleggen van bijbelteksten. We moeten namelijk onderscheid maken tussen exegese en hermeneutiek.

Exegese betekent uitleg. Dan neem je de tekst, zoals die er ligt en je gaat kijken wat er staat, waar het staat, hoe het er staat (woordvolgorde), hoe vaak het er staat enz. Je kijkt daarbij naar de context - en dat zal vooral vanavond een belangrijke rol spelen - en naar de woorden en zinswendingen. Een belangrijk punt hierbij is ook dat je kijkt naar het genre van het geschrift waarin de tekst voorkomt. Want een gedicht is heel iets anders dan een verslag. Elk genre kent zijn eigen (taal)wereld. Het maakt dus nogal wat uit of iets in een gelegenheidsbrief staat of in een doorwrocht uitgebalanceerd wetenschappelijk werk. Bij de exegese van de bijbelteksten komt ook nog kijken dat de bijbel een oosters boek is, zodat je ook met die oosterse sfeer (overdrijving enz.) rekening moet houden.

Nadat je de exegese goed hebt gedaan kun je dus aardig zeggen wat er staat. Maar daarmee ben je er nog niet. Want naast of bij de exegese is er ook nog de hermeneutiek. In de hermeneutiek gaat het om twee dingen: de regels van de exegese (de theorie van de exegese) en de vraag naar de horizon van een tekst. Dat laatste wil zeggen: elke tekst klinkt in een bepaalde situatie, zowel bij de schrijver als bij de hoorders. Die situatie speelt dus mee, maar wordt lang niet altijd uitdrukkelijk genoemd. Daarbij kun je denken aan de wereldsituatie. Bijvoorbeeld: ontmoette Paulus een vijandig of een hem welgezind romeinse rijk? Werd Paulus door de Joden gesteund of tegengewerkt? Moest de jonge christelijke kerk tegen vooroordelen opboksen of werd ze met veel begrip voor het nieuwe van haar boodschap ontvangen? Je kunt ook denken aan het wereldbeeld van de schrijver en de lezers. Het wereldbeeld is dan het geheel van gedachten dat je hebt over de wereld. Bijvoorbeeld: zie je de wereld als een platte koek, die op

pilaren vastgezet is in de wereldzee, dan kijk je heel anders naar de dingen, dan wanneer je de wereld ziet als een planeetje in een immens heelal. Zo kun je ook wijzen op de visie die mensen hebben op slavernij, op gemeenschap en individu, op vrouwen en mannen enz. Ik noem deze dingen omdat ze meespelen bij het uitleggen van teksten. Er is geen exegese zonder hermeneutiek. Er is geen brief van Paulus om zo te zeggen zonder dat zijn leefwereld erin meeklinkt. Maar er is ook geen uitleg van ons zonder dat onze leefwereld erin meeklinkt. Ik hoop op de laatste exegese-avond vooral op deze dingen in te gaan.

Vrouwen in Korinthe

Als we bezig gaan met twee gedeelten uit de bijbel (1 Korinthe 14 en 1 Tim. 2) stellen we allereerst vast dat ze staan in brieven. Een brief is een eigen genre. De briefschrijver schrijft actueel, gaat in op de situatie, bedenkt wie zijn lezer(s) is/zijn enz.

Paulus heeft altijd een gespannen verhouding gehad met de Korinthiers. In zijn eerste brief merken we dat hij de situatie goed kent en dat hij ingaat op dingen die hem ter ore zijn gekomen (of die hem gevraagd zijn). Hij gaat in op zaken als recht zoeken bij ongelovigen (6), huwelijksvragen (7), eten van offervlees (8), de rechten van apostelen (9), het avondmaal (10). Hij eindigt hoofdstuk 10 met te zeggen in vs 32: geeft aan niemand aanstoot. In hoofdstuk 11 komt de man/vrouw verhouding ter sprake. (zie ds Van 't Hof; vorige week).

(We lezen 1 Korinthe 11:2-16.)

Waar ik op wil wijzen is, dat er in vers 5 staat: 'maar iedere vrouw, die blootshoofds bidt of profeteert...'. We hebben hier te maken met samenkomsten van de gemeente. En in die samenkomsten wordt er zowel door mannen als door vrouwen gebeden en geprofeteerd. Van de vrouwen wordt dan gezegd: jullie mogen dat niet ongesluierd doen. Mannen moeten juist ongesluierd zijn, maar vrouwen niet. En de sluier (palla) is de gebruikelijke omslagdoek, die iedere vrouw droeg. Niet altijd op het hoofd (ook wel om de schouders), maar die bij de gewone vaste kleding van de vrouw hoorde. De vrouwen in Korinthe sloegen deze omslagdoek demonstratief terug in de samenkomsten van de gemeente. Deze kwestie heeft voor de apostel te maken met de orde, die er is. Paulus spreekt over God die het hoofd is van Christus, Christus die het hoofd is van de man, de man die het hoofd is van de vrouw. 'Hoofd' wil hier niet zeggen: staatshoofd, dus regeerder, maar bepaler... Hoofd kan ook vertaald worden met begin, eerstgeborene. Dus meer in de zin van volgorde dan van rangorde.

Nu gebeurt het in Korinthe dat er vrouwen zijn, die blootshoofds bidden en profeteren, waarbij profeteren (volgens 14:3) is op te vatten als stichtend, vermanend en bemoedigend spreken. Dat zij dat blootshoofds doen is op te vatten als een demonstratie van hun gelijk-zijn in Christus met ieder ander, ook met hun man. Dat demonstratieve karakter is daaruit op te maken dat Paulus spreekt over gelijk-zijn aan een kaalgeschorenen (vs 5), het afknippen van het haar of zich kaal laten scheren (vs 6). Men wijst er dan op (en hier komen we op een snijpunt van exegese en hermeneutiek) dat in de Griekse wereld bepaalde publieke vrouwen (in de dubbele betekenis van optredend in de politiek en prostituee) kaalgeschoren hoofden hadden. Zo zijn nu vrouwen die ongesluierd bidden en profeteren. Hieraan vast knoopt Paulus enkele opmerkingen over de natuur (vs 14v): leert de natuur zelf u niet... enz. Dat voor Paulus hier niet de hoogste zaak aan de orde is, laat hij weten door in vs 16 de omgang met deze kwestie in de gelijkhebbertij te trekken. Hij relativeert de kwestie.

Samenvattend: in de gemeente van Korinthe bidden en profeteren vrouwen in de samenkomsten; wat Paulus bestrijdt is het demonstratieve karakter van bepaald gedrag bij (waarschijnlijk) bepaalde vrouwen.

We gaan nu naar 1 Korinthe 14:26-40. Ik wil erop wijzen dat in 1 Korinthe 12 Paulus begint te spreken over de Geestesgaven en het lichaam van Christus. Hij stelt dat ieder in de gemeente een gave heeft ontvangen. Ieder heeft ook een plaats in het lichaam. Maar die gave/die plaats is niet voor ieder gelijk. Wel heeft elke gave hetzelfde doel: namelijk de eenheid van het lichaam van Christus (het welzijn van allen vs 7). Alles staat in dienst van Hem (en daarin van zijn gemeente). Daarom onderstreept Paulus ook de betekenis van de liefde. De liefde is de hoogste gave (1 Korinthe 13), die is bedoeld om overal in door te werken. 'Jaagt de liefde na en streeft naar de gaven des Geestes, doch vooral naar het profeteren.' (14:1). De Korinthiers streefden vooral naar de tongentaal. In hoofdstuk 14 gaat de apostel uitleggen waarom hij dat anders ziet. Kern van zijn betoog is: de tongentaal is mooi voor jezelf (en voor God), maar profeteren is goed voor de gemeente. En in dit hoofdstuk valt vele malen het woord 'stichten', opbouwen vss 3,4,5,17,26. De centrale vraag voor de apostel is: wat bouwt de gemeente van Christus, die zijn lichaam is?

(En nu lezen we 1 Korinthe 14:26-40.)

Paulus stelt de samenkomsten aan de orde. Ieder heeft iets (man en vrouw); het moet allemaal geschieden tot stichting (vs 26). En dan noemt hij drie categorieën:

vss 27 en 28: het spreken in tongen

vss 29 - 33: het profeteren

vss 34 en 35: het spreken van vrouwen

In alle drie de gevallen geeft Paulus orde-maatregelen. Hij beperkt het spreken in tongen en het profeteren (laten het er twee hooguit drie zijn - vs 27 en 29); hij geeft aan dat ieder op zijn beurt moet spreken (vs 27 en 30v); hij stelt bij tongentaal de voorwaarde van de uitleg; en bij alle drie spreekt hij over 'zwijgen' (vs 28, 30, 34).

We gaan nu dieper in op de vss 34v. Nog steeds houden we voor ogen dat het gaat over samenkomsten van de gemeente. In vs 34 zegt Paulus: vrouwen moeten zwijgen, want...

Over welke vrouwen heeft hij het? Volgens vs 35 moeten het getrouwde vrouwen zijn, want zij

moeten thuis haar mannen om opheldering vragen. Tussen haakjes: ongetrouwde vrouwen vallen (bijna helemaal) buiten het gezichtspunt van de apostel. Hij ziet vrouwen in de gemeente altijd als getrouwde vrouwen. Maar dit kan ook te maken hebben met het feit dat Paulus deze dingen in een brief schrijft (genre). Natuurlijk weet hij wel, dat er ongetrouwde vrouwen zijn, die deel hebben aan allerlei werk in de evangelieverkondiging. Maar zijn spits is in deze brief bij de getrouwde vrouwen.

Moeten we dit gebod tot zwijgen absoluut opvatten?

Dat lijkt onmogelijk, gezien hetgeen we lezen in 1 Korinthe 11 over bidden en profeteren. Maar ook gezien vs 35, waar staat dat vrouwen thuis om opheldering moeten vragen. Het zwijgen heeft dus te maken met het niet mogen vragen om opheldering in de samenkomsten. Paulus wil in de gemeente-bijeenkomsten geen confrontatie van getrouwde mannen en vrouwen.

In welk kader staat dit zwijggebod?

In dat van de stichting van de gemeente. Zouden in Paulus' dagen de vrouwen demonstratief en confronterend spreken in de gemeente, dan zou dat de gemeente maatschappelijk in een reuk van oproer, onbetamelijkheid, onfatsoen brengen. Niet-gelovige mannen zouden hun gelovige vrouwen de toegang tot de gemeente beletten. De doorwerking van het evangelie zou op de tocht komen te staan. Daarom die herhaalde nadruk op orde, vrede (vs 33), betamelijkheid (vs 40).

En wat betekent dan het spreken over ondergeschiktheid in vs 34 ('..maar zij moeten ondergeschikt blijven')? Het woord dat hier gebruikt wordt in het Nederlands doet denken aan 'ondergeschiktheid onder iemand'. Maar je kunt dit woord veel neutraler gebruiken. Dan betekent het: je voegen, je schikken in een bepaalde orde. Dat is ook hier bedoeld. Dan zeggen deze woorden dus: zij (de vrouwen) moeten zich schikken in de orde, namelijk die van de goede stichtelijke samenkomsten.

Als bijkomend argument wijst Paulus op de wet in vs 34 ('..zoals ook de wet zegt'). Opmerkelijk is het woordje 'ook'. Dat wil hier zeggen: dit is bijkomend. Naast het hoofdargument (orde) voegt de apostel de wet. Als we op zoek gaan naar een bepaald woord uit de wet, dan komen we er niet uit. Het is onduidelijk aan welk woord uit de Thora of uit het gehele OT Paulus heeft gedacht.

Conclusie: de problematiek die in 1 Korinthe 14 aan de orde komt is niet: welke plaats is er voor de vrouw in de gemeente? Ook niet: mag een vrouw een ambt bekleden? Waar het om gaat is: hoe zullen de samenkomsten van de gemeente van Jezus Christus stichtelijk (= opbouwend) verlopen? En in dat kader spreekt de apostel over het zwijgen van sommige vrouwen (gehuwden) in sommige situaties (niet van publieke interruptie en confrontaties met de gehuwde mannen). Paulus baseert zich daarbij op de orde die God wenst (met het oog op de goede doortocht van het Evangelie) en op het fatsoen (zoals dat in zijn dagen gold) en aanvullend op een niet duidelijke woord uit de wet.

Vrouwen in 1 Timotheus

Ongetwijfeld is dit het moeilijkste gedeelte. We noemen de brieven (genre) aan Timotheus en Titus 'de pastorale brieven'. Ze zijn geschreven aan Timotheus en Titus als leiders van gemeenten. Ze gaan in op allerlei specifieke kwesties. In 't algemeen valt het op dat er zowel in formulering van en over de leer (het pand) als over de organisatie van de gemeenten sprake is van een min of meer gesettelde situatie. Ook wordt de dwaalleer nauwkeuriger benoemd dan in andere brieven. We kunnen opmaken dat de leiders te maken hebben met de dwaalleer van de gnostiek (die het aardse leven van minder belang vindt; en dus ook Jezus als mens, Jezus als opgestane, maar ook dingen als het huwelijk, het onderscheid man en vrouw; in de gnostiek zijn dit allemaal zaken van geen belang; het gaat om het inwendige licht, de innerlijke kennis, de goddelijke vlam van binnen, de ontheffing aan het aardse enz.). Daarbij is er een ascetische trek (onthouding van genot). Dat kan gnostisch zijn of vanuit een andere dwaling zijn gekomen.

In de geschiedenis zijn er nogal wat stemmen die menen, dat we deze brieven niet aan Paulus moeten toeschrijven. Het zouden pseudo-epigrafische geschriften zijn, d.w.z. wel overgeleverd op Paulus' naam, maar niet van hem afkomstig. Pseudo-epigrafie kwam vroeger zeer veel voor, ook in christelijke kringen. Overigens stond men er wel altijd huiverig tegenover.

Opvallend is dat er in deze brieven nogal wat over vrouwen wordt gezegd, zie 1 Tim. 3:11, 5:1-16, 2 Tim. 1:5, 3:6, Titus 2:3-5. Ze zijn vatbaar voor dwalingen, zie 1 Tim. 5:14vv, 2 Tim. 3:6. De leiders van de gemeente moeten extra aandacht hebben voor jonge vrouwen, zie 1 Tim. 5:14, Titus 2:3vv.

(We lezen nu 1 Tim. 2:1-15)

Het kader waarin de woorden over het al of niet spreken van vrouwen staat is dat van het gebed, beter nog: de voorbede voor de wereld. Daaraan knoopt de apostel de gedachte van het stil en rustig leven als gemeente van Jezus Christus (vs 2). Het woord 'stil/stilheid/rustig' komen we ook tegen in de vss 11 en 12. Ook ten aanzien van de mannen in vs 8 wordt gesproken over 'zonder toorn en twist'. Blijkbaar is de inzet van de schrijver deze: dat de gemeente in de samenleving niet in opspraak komt, niet in een reuk staat van revolutie, van maatschappelijke omwenteling.

In vers 8 lezen we, zoals gezegd, over het bidden van mannen. Ze zullen naar de toenmalige joodse gewoonte van bidden heilige handen opheffen. Dus: zich niet bezoedelen met kwaad. Zo zullen zij bidden op iedere plaats. Het is omstreden of gedacht moeten worden aan gemeentelijke samenkomsten.

Hoewel de woorden van vs 11 en 12 'laten onderrichten' en 'onderricht geven' wel wijzen naar een samenkomst, waarin de leer doorgegeven wordt.

In vers 9 gaat de auteur verder met te spreken over het bidden van vrouwen. Zij zullen dat doen sober en waardig, zonder opsmuk en uiterlijk vertoon. Goede werken zijn hun sieraad.

Dan volgen in vs 11 en 12 de woorden over de vrouwen ten opzichte van de mannen. Daar worden drie dingen gezegd:- zij moet zich in alle onderdanigheid rustig laten onderrichten;

- het is haar niet toegestaan onderricht te geven of gezag te hebben over de man;
- zij moet zich rustig houden.

Opmerkelijk is de nadruk op die rust. Alsof de apostel allerlei onrust, verzet, oproer wil tegengaan. Dit is wel de reden geweest dat men heeft gezegd: in 1 Tim. 2 wordt een stap teruggedaan ten opzichte van 1 Korinthe 14. Wat in Korinthe nog wel mocht, mag bij Tim. niet meer. Men denkt dan dat het voor de voortgang van het Evangelie beter was om zich maatschappelijk conformerend op te stellen. Dan wil dit dus zeggen: de schrijver is niet op zoek naar wegen om ruimte te vinden voor de plaats van de vrouw in de nieuwe orde van Jezus Christus die is gekomen, maar hij wil juist de bestaande ruimte (1 Korinthe) inperken, omdat hij daar zijn redenen voor heeft.

Wat is nu aan de vrouw niet toegestaan? Daar wordt overigens een sterke uitdrukking gebruikt. 'Ik sta niet toe, dat..' En dan volgen er twee zaken:

1. een vrouw mag geen onderricht geven (didaskalein); niet als rabbi/meester optreden. De leer, namelijk hoe er gehandeld moet worden (praktisch) is toebedeeld aan de mannen. Overigens is dan weer opmerkelijk dat in ronde woorden in Titus 2:3 staat: 'Oude vrouwen... in het goede onderrichtende, zodat zij jonge vrouwen opwekken... enz.' Dus hier geven vrouwen wel onderricht, maar aan vrouwen.

2. een vrouw zal geen gezag hebben over de man. Dit is een moeilijk woord, omdat het slechts eenmaal voorkomt in het NT, namelijk hier. Buiten het NT heeft het woord vaak een negatieve betekenis: eigenmachtig handelen, zich verheffen boven. Als we dat invullen in de tekst, dan zou het betekenen: een vrouw mag zich niet boven een (haar) man verheffen. Opnieuw is dan de maatschappelijke orde in het geding. En omdat het in vs 15 gaat over het kinderen krijgen ligt het voor de hand om ook hier te denken aan getrouwde vrouwen.

Bij deze woorden grijpt de auteur terug op Genesis (vss 13v): over Adam en Eva. We zullen deze woorden niet moeten lezen als een leeruitspraak. Het is meer een onderstreping in een betoog. In een bepaalde situatie wordt de schepping erbij gehaald. Niet om daarmee te zeggen dat dit de betekenis is van hetgeen in Genesis staat. De rabbijnen gebruikten deze methode heel veel. Zo is er een uitspraak tegen de hoogmoed van de man, die zegt: jij moet niet zo hoog van de toren blazen, want de mug en worm zijn eerder geschapen dan jij. Vervolgens noemt de auteur de plaats van de vrouw in vs 15. Juist hier zien we dat de apostel zich verzet tegen het ascetische ideaal van 'los van de aarde'. Hij denkt zelf sterk vanuit de schepping. Ieder mens moet het schepselmatige leven leven, de aardse taken vervullen. Voor een vrouw ziet hij dat vooral liggen in het huwen en krijgen van kinderen.

Als we proberen tot enkele conclusies te komen moeten we zeggen:

1. het niet mogen onderwijzen en gezag hebben van vrouwen staat in het kader van het gebed voor de samenleving, wat op zijn beurt weer tot doel heeft dat de gemeente stil en rustig in de samenleving zal kunnen leven, opdat zo het Evangelie zijn loop heeft;
2. het verbod om onderricht te geven en gezag te hebben over de man is niet gebaseerd op het vrouw-zijn, maar op het gehuwd-zijn.
3. of de onderdanigheid hier ook te maken heeft met 'het zich stellen in de goede orde, namelijk van de opbouw van de gemeente' is niet duidelijk.
4. in 1 Tim. 2 liggen de zaken moeilijker dan in 1 Korinthe 14.

M.W.Vrijhof

B.7.3. DERDE EXEGESE-AVOND: ONDERDANIGHEID.

LEZEN 1 PETR. 2:11-3:7

De onderdanigheid van de vrouw t.o.v. de man bepaalt in de eerste plaats de verhouding man-vrouw in het algemeen. Pas in tweede instantie kunnen hieruit eventueel consequenties voor de kerkelijke verhoudingen worden getrokken. Het is van groot belang, dat we consequent zijn. Als we op grond van de bijbel tot de conclusie komen dat de vrouw onderdanig moet zijn aan de man, dan geldt dat voor alle verhoudingen (dus ook voor het werk en de politiek), tenzij de schrift deze aanwijzing alleen voor een bepaald gebied geeft. Mijns inziens spreekt de schrift heel algemeen over de onderdanigheid van de vrouw. Er zijn wel teksten waar deze onderdanigheid op het kerkelijk leven betrokken wordt, maar (mijns inziens) geen teksten die de onderdanigheid tot het kerkelijk leven beperken.

Als wij in de kerk zeggen, dat de vrouw onderdanig moet zijn, geen gezag uit mag oefenen etc. dan geldt dit ook voor de samenleving. Een kerk die geen vrouw in het ambt toelaat, maar het wel normaal vindt dat een zuster uit de gemeente in het maatschappelijk verkeer leiding geeft over mannen spreekt met een dubbele tong.

In het gelezen gedeelte gaat het over de onderdanigheid van:

- 2:14 onderdanen aan de overheid;
- 2:18 slaven aan hun meesters;

3:1 vrouwen aan hun mannen.

Het doel van deze onderdanigheid wordt in 2:15 genoemd, n.l. het tot zwijgen brengen van de kritiek van de buitenwereld. Blijkbaar was er het gevaar, dat de gemeente als een revolutionaire sekte werd gezien. Een sekte, die opriep tot opstand tegen de overheid, afschaffing van de slavernij en emancipatie van de vrouw t.o.v. de man. Deze zaken werden alle drie gezien als grote bedreigingen voor de stabiliteit van de samenleving. Petrus karakteriseert deze verhoudingen als 'menselijke instellingen'.

De onderwerping daaraan volgt niet automatisch uit de instelling zelf, want die is menselijk. De onderwerping geschiedt wel om 'des Heren wil'. Waarom God dit wil wordt hier niet uitgewerkt.

T.a.v. de slavernij krijgen we op grond van het NT wel een indruk. Slavernij is een te verwerpen menselijke instelling. Binnen de gemeente werd die instelling ook van binnenuit uitgehold. De mees-ters wordt geleerd, dat ze hun slaven goed moeten behandelen, omdat het broeders zijn. De slaven wordt geadviseerd om zo mogelijk legaal hun vrijheid te verwerven. Toch roept Paulus nooit op tot een strijd voor de maatschappelijke afschaffing van deze verwerpelijke instelling. De verbreiding van het evangelie zou hierdoor ernstig geschaad kunnen worden. Men is beducht voor de laster van de buitenwereld. De gemeente moet zo mogelijk haar naam in de samenleving hoog houden.

Nu de samenleving op het punt van de slavernij heel anders is gaan denken, functioneren deze teksten ook heel anders. Een kerk die zou oproepen tot herinvoering van de slavernij, of een herinvoering daarvan zou accepteren, of de bestaande (kinder)slavernij zou verdedigen, haalt de laster van de buitenwereld over zich heen. Zo'n kerk zou met een beroep op de letterlijke tekst van 1 Petr.2:18 volstrekt in strijd zijn met de bedoeling van Petrus zoals hij die in 1 Petr.2:13 verwoordt.

Voor ons onderwerp is de vraag van belang of we ditzelfde bij de onderdanigheid van 'de vrouw aan haar man' kunnen zeggen.

Het is duidelijk, dat wij in onze samenleving als belachelijk ouderwets worden gezien als we de vrouw in het ambt afwijzen. We halen de laster van de samenleving over ons heen. Petrus laat ons zien, dat dit een ernstige zaak is, niet iets om per definitie trots op te zijn. Paulus en Petrus vragen van de slaven een enorm offer om te voorkomen, dat de buitenwereld de gemeente belastert. Zo'n situatie is alleen te verdedigen als onze gehoorzaamheid aan God in het geding is. Om het concreet te maken. Is het accepteren van de vrouw in het ambt erger dan het accepteren van de slavernij?

Tit 2:5 motiveert de onderdanigheid van de vrouw met: 'opdat het woord Gods niet gelasterd worde'.

De belangrijkste vraag hier is: Noemt het NT de onderdanigheid van de vrouw, omdat God die onderdanigheid op zich wil, of omdat God ter wille van de verbreiding van het evangelie de zusters vraagt deze onrechtvaardige situatie te tolereren? (vgl. slavernij)

Het Griekse woord voor onderdanig bestaat uit twee delen:

1. hypo = onder;
2. tassetai = opstellen, zetten, plaatsen.

Vandaar dat we kunnen denken aan: zich voegen onder, iemands gezag erkennen, een van iemand afhankelijke plaats innemen. Het kan gebruikt worden voor een soldaat die zijn plaats in het gelid inneemt. Het gaat dan om iemand die zijn privé belang ondergeschikt maakt aan het algemeen belang. Zo kan het ook tegen de vrouw gezegd worden. Zij moet ondergeschikt zijn, d.w.z. haar man respecteren (Heer zeggen als Sara). Niet haar eigen belang nastreven tegenover haar man, maar zich schikken om samen aan het gemeenschappelijk belang te werken.

Zo wordt er van gemeenteleden gevraagd om zich aan de ambtsdragers te onderwerpen (I Kor.16:16)

In die zin past ook Ef.5:21 waar, voordat van vrouwen (kinderen en slaven) onderdanigheid gevraagd wordt, de algemene stelregel staat: 'weest elkander onderdanig in de vreze van Christus'.

Elkaar wederzijds onderdanig zijn, de ander uitnemender achten dan zichzelf, dat geldt als algemene stelregel voor mannen en vrouwen. Dus de man moet ook de vrouw onderdanig zijn.

Op deze manier wordt de onderdanigheid zo geformuleerd, dat wij er niet veel moeite mee hebben. Het is echter de vraag of dit in de tijd van het NT ook zo ervaren is. Hierbij kan nogmaals gewezen worden op het feit, dat het dezelfde onderdanigheid is, die van de slaven gevraagd wordt. In een samenleving waarin de positie van de vrouw duidelijk aan de man ondergeschikt was, heeft onderdanigheid waarschijnlijk toch een scherpere klank. Sara die haar man heer noemt, wordt als voorbeeld aangehaald in een wereld waarin de slaaf zijn meester ook als heer aansprak. In 1 Tim 2 wordt de onderdanigheid ook gekoppeld aan een passief receptieve houding. Een vrouw moet zich **rustig** en in alle onderdanigheid **laten** onderrichten. Ze mag zelf geen voortrekkersrol spelen.

Er zijn twee tekstplaatsen waar de onderdanigheid van de vrouw in verband gebracht wordt met het gemeentelijk functioneren. In Kor.14:34 en in I Tim. 2:11.

Dat de zwijgteksten niet algemeen gelden is de tweede exegese avond aan de orde geweest. Er zijn situaties, dat het de vrouw ook in de tijd van Paulus is toegestaan om het woord te voeren. De onderdanigheid, die gevraagd wordt, heeft niet per definitie het gevolg, dat de vrouw in de gemeente moet zwijgen. Voor de tekst in 1 Tim 2 verwijst ik naar wat tijdens de eerste exegese avond gezegd is.

Samenvattend kan gesteld worden, dat er twee belangrijke vragen zijn:

1. Wat is de betekenis en gevoelswaarde van 'onderdanigheid'?

2. Wordt de onderdanigheid van de vrouw aan de/haar man gevraagd, omdat die op zichzelf goed is, of omdat de verspreiding van het evangelie het niet toelaat, dat in de tijd van het NT de relatie tussen man en vrouw gesaneerd wordt.

Voor het antwoord op die tweede vraag wordt vaak verwezen naar de uitspraak van Paulus dat de man het hoofd van de/zijn vrouw is.

We vinden deze beeldspraak in I Kor.11:2-16 en in Ef.5:22-33.

De man als hoofd van de/zijn vrouw is beeldspraak. Het gaat er dan ook om te bepalen wat de betekenis van dit beeld is. Er zijn verschillende mogelijkheden:

1. De betekenis is gelegen in het feit, dat degene die het hoofd is, de leiding heeft, de baas is, etc.;
2. De betekenis is gelegen in de verbondenheid van het hoofd met het lichaam. Het wijst op de eenheid en de onderlinge afhankelijkheid. (De een kan niet tegen de ander zeggen ik heb je niet nodig).
3. Het Griekse woord voor hoofd KEFALE wordt in de LXX regelmatig gebruikt voor de vertaling van het Hebreeuwse woord R'OS. R'OS heeft meerdere betekenissen. Naast de letterlijke betekenis 'hoofd', kan het ook betekenen: leider, begin, einde, top en bron.

Als we naar de genoemde bijbelgedeelten kijken, dan blijkt dat Paulus een aantal verschillende verhoudingen naast elkaar zet en daarin een punt van overeenkomst ziet.

Het gaat om de volgende verhoudingen:

- God de Vader - God de Zoon;
- Christus - de gemeente;
- Christus - de man;
- de man - de vrouw.

Het zal duidelijk zijn, dat deze verschillende relaties niet op alle punten identiek zijn. De relatie tussen de Vader en de Zoon is niet op alle punten te vergelijken met die van een man/mens met Christus.

We zullen dus moeten zoeken naar het specifieke punt, waarin Paulus wel een overeenkomst ziet. Daarnaast speelt de vraag of het punt van overeenkomst van Goddelijke of van menselijke oorsprong is. Stel dat het gaat om een hiërarchische verhouding. Is Christus als hoofd van de gemeente dan te vergelijken met de man als hoofd van zijn vrouw, omdat dit in die tijd zo functioneerde of omdat God het voor altijd zo gewild heeft? Op deze vraag geven de teksten mijns inziens geen antwoord, want de vergelijking wordt niet gemotiveerd of gefundeerd.

Als we deze vergelijkingen nader bekijken, dan stapelen moeilijke vragen zich op.

Bijvoorbeeld, als 'hoofd-zijn' een hiërarchische betekenis heeft, wat betekent dit dan als God het Hoofd van Christus wordt genoemd. Moeten we dit beperken tot de tijd dat de Here Jezus op aarde was, of is er binnen de drie-eenheid toch een hiërarchie?

Als de man het hoofd van de vrouw is, terwijl Christus het hoofd van de man is, heeft een vrouw dan geen directe relatie met de Heer?

Geldt het 'de man is het hoofd van de vrouw' alleen binnen het huwelijk of ook in het algemeen?

Wie is het hoofd van de ongehuwde vrouw?

Paulus trekt uit het 'hoofd-zijn' van de man, de volgende conclusies:

1. de man moet zich het hoofd niet bedekken; (I Kor.11)
2. de vrouw moet het hoofd wel bedekken; (I Kor.11)
3. de vrouw moet aan haar man onderdanig zijn; (Ef.5)
4. de man moet zijn vrouw liefhebben als zijn eigen lichaam (Ef.5)
5. de vrouw moet ontzag hebben voor haar man (Ef.5)

De man als hoofd van de vrouw lijkt in beide hoofdstukken verschillend te functioneren. In I Kor.11 heeft het gevolgen voor alle vrouwen, ook de ongehuwden, in de algemene relatie man-vrouw. In Ef.5 kan het niet anders dan gaan om de relatie man-vrouw binnen het huwelijk.

Op grond van deze teksten kunnen we niet vaststellen dat 'Hoofd-zijn' hier de betekenis heeft van 'de baas zijn'.

Zo kan er ook op gewezen worden, dat de LXX het Hebreeuwse woord R'OS, als het om een leider/baas gaat, slechts zelden met kefalh vertaalt. Vrijwel steeds kiest men voor de vertaling ARCHOON. Deze vertalers hebben in KEFALE blijkbaar niet primair de gezagsrelatie ervaren.

Het is heel goed mogelijk, dat hier de nadruk ligt op de onderlinge verbondenheid en niet op het gezagsaspect. Want juist als we het gezagsaspect benadrukken, stapelen de vragen zich op.

Zo stelt Hommes: tegenover het valse parool van sommige vrouwen (: 'de man autonoom? dan wij ook!') stelt Paulus de boodschap dat niemand autonoom is, zelfs Christus niet.

Mannen, die als potentaten de baas gaan spelen, die hun vrouwen liefdeloos als slaven gaan behandelen, wordt nadrukkelijk op het hart gedrukt, dat ze hun vrouw lief moeten hebben, zoals Christus de gemeente. En de vrouwen die zich met afkeer verzetten tegen hun liefdeloze autoritaire 'bazen', krijgen de opdracht om ontzag te hebben voor hun mannen, om hen te respecteren.

Mijns inziens geven Ef.5 en I Kor.11 over de man als hoofd van de/zijn vrouw, geen uitsluitel over de betekenis van het begrip onderdanig. Met zoveel onzekerheid over de uitleg van deze teksten gaat het mijns inziens absoluut

te ver, te stellen dat de schrift zich hier zou verzetten tegen het in onze tijd openstellen van het ambt voor de zusters.

Als ik het geheel overzie, lijkt het mij het meest waarschijnlijk dat het Paulus vooral te doen is op sanering van de relatie tussen mannen en vrouwen in en buiten het huwelijk. Centraal staat voor hem een harmonieuze respectvolle omgang/relatie die past in zijn tijd. En vooral met dat laatste 'die past in zijn tijd' zit een behoorlijk stuk hiërarchie ingebakken. Een hiërarchie die op vrijwel alle levensterreinen merkbaar zal zijn geweest. Ter wille van de voortgang van het evangelie zet Paulus een flinke rem op hen die die relatie in een hoog tempo en voor een deel op provocerende wijze willen saneren.

Gelet op de gewijzigde denkbeelden in de samenleving lijkt het mij, voor ons nu, een grote fout om die sanering nog langer uit te stellen. Wij mogen de laster van de samenleving niet onnodig over ons heen halen.

Er is geen enkele reden meer om bepaalde gaven (o.a. leidinggeven), die God aan sommige van de zusters gegeven heeft nog langer te negeren.

J. van 't Hof

B.7.4. VIERDE EXEGESE-AVOND

Opening: Gez. 66:1,2,6; Gebed; Lezen: Spreuken 31 : 10-31

De opzet

Het is vanavond de vierde en laatste exegese-avond over de positie van de vrouw in de bijbel. Als we het afgelegde traject overzien, dan stellen we vast dat ds Van 't Hof begonnen is met een avond over Genesis (schepping) en het beroep in het NT op de schepping van Adam en Eva. Daarna hadden we een avond over de zogenaamde zwijgteksten. Vervolgens kwam ds Van 't Hof weer aan bod; en hij is ingegaan op de teksten in het NT die spreken over de onderdanigheid van de vrouw ten opzichte van de man. We sluiten vanavond de reeks af met aandacht te schenken aan twee zaken: allereerst maken we nog enkele exegetische opmerkingen ten aanzien van teksten van OT en NT, waarin depositie van de vrouw ter sprake komt; en in de tweede plaats willen we onder ogen zien wat het betekent dat God zich geopenbaard heeft in de geschiedenis; met andere woorden: kun je aan het woord van God merken dat het in een bepaalde tijd gesproken is; en als dat zo is (en het woord dus de geur van een bepaalde tijd en cultuur aan zich heeft) of je dan kunt zeggen dat ook die cultuurbetrokkenheid behoort bij het gezaghebbende van het woord van God. Hiermee houden we vast aan de oorspronkelijke opzet van de avonden om eerst de exegese aan het woord te laten komen (de bijbel) en daarna de kwestie van het verstaan van het woord ende tijdbetrokkenheid.

De positie van de vrouw in OT

We willen nu enkele gegevens uit het OT naar voren halen, waaruit we kunnen opmaken hoe de vrouw gewaardeerd werd. We beginnen met enkele voor de vrouw ongunstige uitspraken.

In Leviticus 12 lezen we dat na de geboorte van een zoon de vrouw 40 dagen onrein is. Wanneer er een meisje geboren wordt is zij 80 dagen onrein. In Numeri 5 wordt gesproken over de proef met het bittere water, de zogenaamde wet op de jaloezie. Wanneer een man zijn vrouw ervan verdenkt dat zij seksuele gemeenschap heeft gehad met een ander, maar geen bewijs heeft, dan mag hij haar bij de priester brengen, die haar bitter water laat drinken. Gaat haar buik zwellen en valt haar heup in dan is zij schuldig. Gebeurt dat niet dan is zij onschuldig. Ik wijs erop, dat alleen de man het recht heeft zijn vrouw aan deze proef te onderwerpen, de vrouw heeft omgekeerd naar haar man toe dat recht niet. Overigens hebben de rabbijnen later bepaald dat deze proef niet meer voltrokken mag worden. In de Tien Woorden van Exodus 20 staat in het laatste gebod: 'gij zult niet begeren uw naasten huis, gij zult niet begeren uws naasten vrouw, noch zijn dienstknecht, noch dienstmaagd, noch zijn rund, noch zijn ezel, noch iets dat van uw naasten is'. Opmerkelijk is dat de vrouw hier genoemd wordt tussen huis en slaven. Het is duidelijk dat dit gebod is 'opgezet' vanuit de man als 'bezitter', aan wie ook zijn vrouw toebehoort. In Deuteronomium 5, waar we ook de Tien Woorden vinden, staat overigens de vrouw genoemd voor het huis. 'Gij zult niet begeren uws naasten vrouw. Gij zult uw zinnen niet zetten op uws naasten huis, noch op zijn akker...enz'. Verder wijzen we op de aparte voorhof der vrouwen in de tempel, die verder van het heiligdom aflag dan de voorhof van de mannen. Wanneer vrouwen weduwen worden zonder kinderen worden ze geacht een zwagerhuwelijk aan te gaan.

Maar er zijn ook positieve uitspraken. Het 7de gebod zegt 'Eer uw vader en uw moeder...' (Ex.20:12). En in Leviticus 19:3 lezen we zelfs 'Ieder zal voor zijn moeder en zijn vader ontzag hebben...' De vrouw voorop. En over Sara lezen we niet alleen dat zij haar man Abraham 'heer' noemde (Gen. 18:12, aangehaald door Petrus in 1 Petrus 3:6), maar ook dat God over haar tegen Abraham zegt: '...in alles wat Sara tot u zegt, moet u naar haar luisteren' (Gen. 21:12).

En het zijn de dochters van Selofchad geweest (zie Numeri 27), die bij Mozes kwamen en hem een vraag stelden over de juistheid van de wet op het erfrecht. Mozes ging met hun vraag tot God en God gaf hen gelijk en de wet werd veranderd. Geweldig zijn de woorden uit Spreuken 31, waar de lof bezongen wordt op de degelijke huisvrouw. En wat te denken van grote vrouwen als de aartsmoeders, als Sifra en Pua, de vroedvrouwen in Egypte, en als Mirjam, Rachab, Deborah, Jael, Hanna, Ruth, Hulda, Esther.... Allemaal vrouwen met een grote betekenis voor het volk Israël.

De positie van de vrouw in de rabbijnse geschriften

Voor de volledigheid willen we ook horen hoe de joodse leiders ten tijd van het NT en daarna tegen de positie van de vrouw aankeken. Ook hier kunnen we een aantal ongunstige en een aantal gunstige uitspraken naar voren halen. Allereerst de ongunstige. We noemen het grote morgengebed, waarin de man o.a. bidt: 'Geprezen zijt Gij, Eeuwige, onze God, Koning der wereld, die mij geen niet-jood heeft gemaakt, die mij geen slaaf heeft gemaakt, die mij niet als vrouw heeft gemaakt.' Verder is het een getrouwde vrouw verboden zelfstandig geloften te doen bijvoorbeeld om zich een bepaalde tijd iets te ontzeggen. Doet zij het toch dan heeft haar man het recht haar gelofte krachteloos te verklaren. Als verklaring wordt wel gegeven dat vrouwen gevoeliger en psychisch zwakker zijn, waardoor zij zich te snel tot geloften laten verleiden. De rabbijnen hebben ook bepaald dat vrouwen niet in een proces kunnen optreden als getuigen. De reden hiervan is niet alleen gelegen in hetgeen de rabbijnen lezen in Deut. 19:14v, maar ook in de opvatting dat vrouwen niet betrouwbaar zijn. In de Talmoed lezen we ergens het volgende: een jongen vraagt wat hij moet doen als zijn vader en zijn moeder hem beide vragen om een glas water. Moet hij eerst de vader of eerst de moeder een glas brengen. Het antwoord is: eerst de vader, want zowel de jongen als zijn moeder hebben beide de plicht de vader/man te eren. We noemen ook nog de bepaling, dat vrouwen in de synagoge in een aparte afdeling moeten zitten. Dat getrouwde vrouwen niet blootshoofds op straat mogen. En dat zij hun hoofdhaar niet aan een andere man mogen laten zien; waarom veel orthodoxe vrouwen pruiken dragen. Ja, zelfs wordt het vreemde mannen aangeraden niet met vrouwen te spreken, daar de stem van de vrouw in verleiding brengt.

Maar er zijn ook gunstige uitspraken en bepalingen. We noemen het feit dat volgens de rabbijnen het jood-zijn overgaat van moeder op kind, niet van vader op kind. Wie uit een joodse moeder geboren is is joods! Op grond van de Hebreeuwse woorden, die zeggen dat God Eva maakte uit de rib van Adam verklaren de rabbijnen met een woordspeling, dat God aan vrouwen meer wijsheid heeft gegeven dan aan mannen. Een meisje van 12 jaar wordt geacht volwassen te zijn, terwijl dat bij een jongen op 13 jarige leeftijd is. En rabbijnen prijzen de huisvrouwen, als zij zeggen: wat het altaar is voor de tempel, dat is een vrouw voor het huis. Zelfs wordt het zo gezegd: de vrouw, dat is het huis! Zij wordt meesteres genoemd in huis. Geroemd wordt de kennis van Berurja, de vrouw van rabbi Me'ir. Zij was een groot geleerde, die zelf onderwijs gaf in de halacha.

De positie van de vrouw in het NT

Opmerkelijk is de manier waarop Jezus met vrouwen omging. Hij deed dat onbekommerd. Een goed voorbeeld is zijn gesprek met de Samaritaanse vrouw (Joh. 4). Vrouwen volgen Jezus; en Hij laat dat toe (Luk. 8:1-3). Jezus verdedigt de overspelige vrouw (Joh. 8:1-11). Ongedwongen gaat Hij om met Maria en Martha (Luk. 10:38-42; Joh. 11). Geen enkel afkeurend woord over een vrouw, omdat ze maar een vrouw is. Waar rabbi's zich vaak verre hielden van de omgang met vrouwen in het openbaar, daar heeft Jezus alle aandacht voor vrouwen. Zie de geschiedenis van de bloedvloeiende vrouw, de moeder van de gestorven jongeling te Nain, de opwekking van de dochter van Jairus, het penninkje van de weduwe etc. Deze houding van Jezus riep onbegrip en verzet op. Zie de geschiedenis van de zalving door de overspelige vrouw (Luk. 7:36-50) en vooral de reactie van de gastheer (vs 39). Ook gebruikt Jezus in zijn prediking en gelijkenissen voorbeelden, waarbij een vrouw de hoofdrol speelt (Luk 15:8vv, 18:1vv, Mat. 13:33). Deze houding van Jezus mag opmerkelijk heten, omdat zijn tijdgenoten zich in de regel veel gereserveerder opstelden tegenover vrouwen dan Jezus deed. Het lijkt me niet juist de houding van Jezus revolutionair te noemen. We moeten voorzichtig zijn om Jezus al te zeer tegenover zijn tijd(genoten) te zetten. Hoewel Hij uniek was, was Hij ook ingebed in zijn tijd.

Er is vaak op gewezen dat Jezus geen vrouwen tot discipelen of apostelen heeft aangesteld. We weten echter niet waarom Jezus voor mannen koos. Het laat zich heel goed denken, dat hij in de 12 discipelen de zonen van Jakob (dus Israël) gerepresenteerd wilde zien. Verder zou het aanstoot hebben gegeven als Jezus vrouwen als discipelen zou hebben aangesteld, omdat een kring van rabbi en discipelen zeer nauw samenleefde. Maar we moeten zeggen: Jezus heeft zelf geen uitsluitel gegeven over het waarom van zijn keuze.

Opmerkelijk kan genoemd worden dat op belangrijke momenten in het evangelie vrouwen optreden. Te denken valt aan Maria en Elisabeth, aan Anna de profetes; en vooral aan de vrouwen op de Paasmorgen. Zij zijn de eerste getuigen van de opstanding, die die boodschap ook als getuigen moesten doorgeven aan de discipelen.

In het boek Handelingen spelen vrouwen een belangrijke rol. In Hand. 1 zijn ze enkele vrouwen erbij als Matthias door het lot wordt aangewezen. In Hand. 2 klinkt op de Pinksterdag het woord van de profeet Joel, dat zegt: 'en uw zonen en uw dochters zullen profeteren... ja zelfs op mijn dienstknechten en mijn dienstmaagden zal Ik in die dagen van mijn Geest uitstorten...'. We lezen voortdurend dat vrouwen tot geloof komen: 5:14, 16:13, 17:4,12,34. Van enkele weten we de naam: Damaris (17:34) en Lydia (16:14). Men kwam samen in de huizen van vrouwen (bij de moeder van Johannes Marcus 12:12; en bij Lydia 16:40). Van Tabitha (Dorkas) wordt het getuigenis gegeven dat zij overvloedig was in goede werken en aalmoezen. De vier ongehuwde dochters van Philippus worden profetessen genoemd (21:9). En uiteraard moet hier de naam genoemd worden van Priscilla (of Prisca), die op verschillende plaatsen zelfs voor haar man genoemd wordt (18:2,18,26; zie ook Rom. 16:3, 1 Kor. 16:19 en 2 Tim. 4:19). Dit rondreizend echtpaar brengt overal waar ze maar kunnen de boodschap van het evangelie. Opmerkelijk is dat in 18:26 staat, dat Priscilla en Aquila naar Apollos hebben geluisterd, hem meenemen en hem de weg van God nauwkeuriger uitleggen. Geen wonder dat Paulus hen (beide!) in Rom. 16:3 zijn medearbeiders in Christus Jezus noemt.

Hij gebruikt hier hetzelfde woord dat hij ook gebruikt voor Timotheus (Rom. 16:21), Titus (2 Kor. 8:23) enz.

Werpen we een blik op de brieven van Paulus (waarbij we die gedeelten buiten beschouwing laten die op de vorige avonden aan de orde zijn gekomen) dan zien we ook bij hem een grote aandacht voor vrouwen. Het blijkt dat vrouwen intensief bij de verkondiging van het evangelie betrokken zijn.

In 1 Kor. 9:5 spreekt Paulus over het meenemen van een zuster op (zendings)reis, namelijk om met hem het werk te doen. In Rom. 16:6 lezen van Maria, dat zij 'zich veel moeite voor u gegeven heeft'. Deze uitdrukking lezen we ook in vs 12 met het oog op drie andere vrouwen: Tryfena, Tryfosa en Persis. 'Zich moeite geven (in de Heer)' is een uitdrukking voor het zendings- en kerkenwerk (zie 1 Kor. 15:19, waar hetzelfde woord vertaald wordt met 'arbeiden'; en 1 Kor. 16:16, waar weer hetzelfde woord staat en opnieuw vertaald wordt met 'arbeiden'). We noemen hier ook Rom. 16:1, waar gesproken wordt over Febe, 'onze zuster, [tevens] dienaar - diakonos - van de gemeente te Kenchreae'. Hier staat het gewone woord voor diaken. Van sommige vrouwen wordt gezegd dat er bij hen een huisgemeente is: Nympha (Kol. 4:15), (?) Chloe (1 Kor. 1:1), en Appia (Filemon :2).

Van Euodia en Syntyche, die blijkbaar onenigheid hebben, wordt door Paulus gezegd, dat zij 'samen met mij in de prediking van het evangelie hebben gestreden..' (Filipp.4:2v). In 1 Timotheus 3:1-16 komen we allerlei regels tegen voor opzieners en diakenen. Aandacht verdient vs 11, waar het woordje 'hun' tussen haakjes staat, dat wil zeggen: dit woordje staat er in de grondtekst niet. Gaat het hier over de vrouwen van de diakenen of over vrouwelijke diakenen? Beide is mogelijk. Tot slot vestigen we onze aandacht nog op Gal. 3:28, waar de woorden staan: 'Hierbij is geen sprake van Jood of Griek, van slaaf of vrije, van mannelijk en vrouwelijk; gij zijt immers allen een in Christus Jezus.' Uit deze woorden is op te maken dat gebeurtenissen die in het nationale, sociale en seksuele (maatschappelijke) verkeer scheiding maken in Christus zijn opgeheven. In Christus is er een nieuwe orde, waarbij alleen geloof en doop (vs 26v) van belang zijn.

Te concluderen uit deze woorden, dat Paulus hier alleen zou beweren dat door Jezus Christus zowel Joden als Grieken, slaven als vrijen, mannen als vrouwen behouden kunnen worden is ontegenzeggelijk een verenging van zijn uitspraak.

Wie al deze uitspraken uit het NT op een rij zet ontdekt een grote aandacht voor de actieve rol die vrouwen speelden in de kerk in de tijd van het NT. Een gevarieerd beeld ontrolt zich voor onze ogen. Men kan niet zeggen dat vrouwen niet deel hebben genomen aan de verkondiging van het evangelie.

Over het verstaan van de bijbel

Een vraag die onontwikkbaar op ons afkomt als het gaat om de plaats, die de vrouw in de bijbel heeft en de consequenties die dat heeft voor haar plaats in de kerk vandaag, is de vraag naar de tijd-betrokkenheid van de bijbel. Daar willen we nu nog kort op ingaan.

We beginnen met te zeggen dat voor ons de bijbel het Woord van God is. Door de Heilige Geest geïnspireerd. Aan deze woorden komt goddelijk gezag toe. In de (hele) bijbel klinkt de stem van God. Het is door de werking van de Geest dat we deze boeken hebben ontvangen.

Tegelijk is de bijbel door mensen geschreven. De brieven van Paulus zijn duidelijk anders dan die van Johannes, mede omdat Paulus een ander mens was dan Johannes. In de bijbel zelf worden ook ronduit de namen van de schrijvers genoemd. Blijkbaar komt dat niet in mindering op het feit van het spreken van God. God is in zijn openbaring ingegaan in de geschiedenis van ons mensen. Hij heeft gesproken in een bepaalde tijd, in een bepaald deel van de wereld, tot een bepaald volk, in een bepaalde taal. Op elke bladzijde van de bijbel tref je de cultuur aan waarin de bijbel is ontstaan. Het is een oosters boek, waarvan vele gebeurtenissen duizenden jaren geleden hebben plaatsgevonden. Aan de teksten kleeft de geur van de tijd en de plaats.

De bijbel als Woord van God in menselijk gewaad heeft een doel: mensen brengen tot de erkenning van de naam van God hun Schepper en hen bewegen tot geloof opdat zij behouden zullen worden. Het doel van de bijbel is mensen Gods daden voor ogen te stellen, opdat mensen voor Gods aangezicht gaan leven. Deze doelstelling moet voor ogen gehouden worden bij het lezen van de bijbel. Want de bijbel wil geen natuurkunde boek zijn, geen geschiedenisboek, geen encyclopedie, geen wetenschappelijke verhandeling, geen verslaggeving, geen krant. Het is een tendens-geschrift, een doel-geschrift. Dat wil niet zeggen dat de bijbel dus onnatuurlijk is, onhistorisch enz. Maar daar ligt niet haar spits, haar boodschap. Het gaat de bijbel om de bekendmaking van Gods grote daden tot heil voor allen die daarin geloven. En met het oog op dit doel is de bijbel genoegzaam, duidelijk, betrouwbaar. In dit verband noemen we enkele probleemvelden, die met deze verstaanskwestie te maken hebben.

1. We hebben in de bijbel te maken met tegenstrijdigheden, die je ook oneffenheden kunt noemen. Dat zijn geen diep ingrijpende punten, maar ze stellen ons wel voor vragen. Voorbeelden: wie doodde Goliath? Wat zei Jezus precies aan het Avondmaal?

2. Omdat de bijbel vanuit een bepaalde doelstelling is geschreven is de stof ook zo geordend. Voorbeeld: koning Omri (...) is een van de grootste koningen geweest in Israël, maar omdat hij een goddeloze koning was krijgt hij in de bijbel nauwelijks aandacht. De maatstaf is anders dan historisch. Zie ook het geslachtsregister van Jezus in Matth. 1. Dat is een mooi geordend geheel 3 x 14 namen. Wie het OT er naast legt zal gauw ontdekken dat er namen zijn weggelaten. Bewust, omdat het de schrijver er juist omging dit mooi geordende geslachtsregister te maken.

3. In de bijbel stuiten we op een bepaald wereldbeeld. De aarde is plat, ligt in de wateren, is gegrondvest op pilaren, heeft einden, de hemel is als een tentdoek over de aarde gespannen, achter dat doek zijn de wateren (hemel = sjamayim, d.w.z.: daar waar water is). De aarde is het middelpunt van alle dingen; de zon gaat dan ook op over de aarde.

4. Het cultuurpatroon waarin de bijbel geschreven is is dat van de oosterse wereld. Dat is te merken in de taal: beeldrijk, veel overdrijvingen, onderhandelend, poëtisch... Het is ook te merken in de relaties van mensen: men is niet in de eerste plaats individu, maar stamgenoot, clan-genoot. De individualiteit is ondergeschikt aan het belang van de stam. Verder is de man de pater familias (de heer van het huis). Hij is de baas. Iedereen is aan hem ondergeschikt (ook zijn vrouw). We noemen dit het patriërchaat. De cultuur van die tijd komt ook tot ons in het bestaan van polygamie; zo Abraham en vele anderen. Dat was geaccepteerd.

Wanneer we dit alles hebben vastgesteld komen we voor de vraag te staan hoe dit doel van de bijbel zich verhoudt tot de cultuurbetrokkenheid waarin het tot ons is gekomen. Met andere woorden: moeten wij om aan het doel van de bijbel vast te houden ook de hele cultuursituatie voor onze rekening nemen.

En hier ligt, naast de zuiver exegetische vragen, een belangrijk punt in de kwestie die ons bezighoudt.

De cultuurbetrokkenheid en ons leven Wie z'n leven wil richten naar de bijbel en daarbij oog heeft voor het menselijk en cultureel gewaad waarin het God behaagd heeft zijn Woord aan ons te geven staat voor de vraag welke waarde aan de cultuurbetrokkenheid van de bijbel moet worden toegekend. Is de culturele situatie van de bijbel voor ons nog dezelfde als toen? Zo niet: zijn wij dan wel gebonden aan de culturele situatie van de bijbel?

Concreet als we vaststellen:

1. dat in de bijbel sprake is van een patriërchaal cultuurpatroon en

2. dat wij in onze dagen een dergelijk patroon niet meer kennen en ook niet meer wensen, zijn we dan gebonden aan wat de bijbel ons daarover verteld?

Mijn opvatting is dat dat niet het geval is. Net zomin als wij nog slaven willen houden en net zomin als wij nog over onze vrouw als ons bezit willen denken, net zomin willen wij aan de vrouw de gelijk-waardigheid van de man ontzeggen ook in haar maatschappelijke situatie. Wij hebben geen moeite met een vrouw als onze chef, onze burgemeester, onze koningin. Dat onze vrouwen buitenshuis werken is (voor de meesten) geen enkel probleem. Zelfs niet wanneer de vrouw (om het oude woord nog eens te noemen) kostwinster is. In onze gezinnen worden bijna alle besluiten gezamenlijk door man en vrouw genomen. We hebben de indruk dat het in onze man-vrouw-relatie zo is dat nu eens de een de leiding heeft dan de ander. We moeten hier ook de positie van de alleenstaande vrouw noemen, die zich maatschappelijk volledig zelfstandig kan opstellen. In de oosterse wereld (waar men in clan- en familieverbanden dacht) was dit een onbestaanbare situatie. Ook deze vrouwen hebben vandaag hun geaccepteerde rechten. Met andere woorden: ons cultuurpatroon is veel punten afwijkend van dat in de bijbel.

Nu gaat men wel zover, dat men zegt: in de bijbel treffen we een beperktere horizon aan dan wij vandaag kennen. Men gaat er dan vanuit dat er een ontwikkeling gaande is van een primitievere naar een meer hoogwaardiger cultuur. De bijbelschrijver deelden de beperkte inzichten van hun tijd. Wij zijn verder in de ontwikkeling en leggen hun inzichten als achterhaald naast ons neer. Deze opvatting is niet alleen hoogmoedig maar ook gevaarlijk. Ongetwijfeld is er een geweldige voortgang geboekt op het terrein van techniek en wetenschap. Maar dat zijn beperkte levensterreinen. Er zijn immers ook nog de terreinen van literatuur, sociaal leven, wijsheid, relatie met de natuur/milieu etc. Daarbij kun je zeggen, dat de techniek en de wetenschap ook meer ontaard zijn door de vooruitgang; zodat je zelfs van achteruitgang zou moeten spreken. Je kunt de mogelijkheid om de wereld met bommen te vernietigen toch moeilijk echte vooruitgang noemen. De vraag is dus of 'onze bril', waarmee we het leven bezien, hoogwaardiger is dan die van de mensen in de tijd van de bijbel. Zelf ben ik van mening dat je zou moeten zeggen: wij kijken soms anders naar de dingen, niet per definitie beter. Wij leven in een andere fase van de geschiedenis. We hebben te maken met andere maatschappelijke verhoudingen, ook die tussen mannen en vrouwen. Maar dat heeft niet te maken met beter of slechter.

Een soort balans

De weg die we gegaan zijn met ons thema is dat we allereerst de bijbel ter hand hebben genomen en gekeken hebben naar de teksten. Dat is het allerbelangrijkste. Uit de exegetische analyse van de teksten moet blijken of we de teksten altijd wel goed hebben gelezen en of het waar is dat de vrouw geen ambt in de kerk kan bekleden.

Maar daarbij hebben we aandacht gevraagd voor de bijbel als Woord van God, geopenbaard in de tijd. De geur van de tijd is aan de bijbel eigen. De vraag is of die geur ook gezaghebbend is? Met het oog op de positie van de vrouw hebben we het een en ander aan cultuurbetrokkenheid gezien. Wij ervaren ons leven anders. We kennen een andere cultuur. Moeten wij nu in onze cultuur blijven vasthouden aan het cultuurpatroon van vele eeuwen geleden?

Mijns inziens is uit het geheel van de avonden naar voren gekomen, dat er op de keeper beschouwd geen grond is om in deze tijd aan de vrouw het bekleden van de ambten te ontzeggen. De gegevens over de schepping wijzen niet een ondergeschiktheidspatroon aan. De zwijs teksten functioneren in een bepaald verband, namelijk van gehuwde vrouwen, die naar de mening van de apostel in de gemeente niet tegenover hun mannen moeten komen te staan. De onderdanigheidsteksten geven niet aan dat de vrouw per definitie de tweede is en niet de gelijkwaardige. Ook dit spreken van de apostel heeft tot doel in die bepaalde situatie wanorde te voorkomen. Ten slotte zijn er vele teksten, die laten zien hoe vrouwen intensief hebben meegewerkt aan de arbeid van de verkondiging. In Christus is noch mannelijk noch vrouwelijk. Leggen we daarnaast het cultuurpatroon (dat niet tot de 'doelstelling' van de bijbel behoort) dan stellen we vast dat wij in een andere culturele situatie leven. Voor ons is het leiding geven door vrouwen geen probleem. We hebben dit vanuit de gelijkwaardigheid aanvaard. Daarom is er ook vanuit onze andere cultuurbeleving geen bezwaar om de vrouwen in deze tijd toe te laten tot het bekleden van de ambten.

B.8. Gemeentevergadering ter afronding.

Op 25 juni 1996 werd een gemeentevergadering belegd, waarin het voorlopige principe besluit ter tafel was en de gemeente werd gehoord. Een verslag van deze vergadering volgt hier.

VERSLAG VAN DE GEMEENTEVERGADERING VAN 25 JUNI 1996

(voor zover betrekking hebbend op de vrouwelijke ambtsdrager)

voorzitter: ds. M.W. Vrijhof; scriba: S. Huizinga

De voorzitter opent de vergadering. Hij laat Gez. 473:1,5 zingen en gaat voor in gebed. Naar aanleiding van twee bijbelgedeelten, Deut. 30:11-20 en Rom. 15:1-13, wijst hij erop dat we in de gemeente zowel God als elkaar hebben te dienen. Daar zal ook de samenkomst van vanavond op gericht moeten zijn. De ongeveer 60 aanwezige gemeenteleden bespreken vervolgens twee onderwerpen, waarvan de eerste de vrouwelijke ambtsdrager betreft.

De vrouwelijke ambtsdrager.

De huidige stand van zaken wordt kort door de voorzitter uiteengezet. Het voorlopige standpunt waarin de kerkenraad zich uitspreekt vóór openstelling van de ambten werd met begeleidende argumentatie in het Kerkblad van maart uiteengezet. Inmiddels hebben nog vier exegeseavonden plaatsgevonden. Vanavond kan de gemeente zich uitspreken, waarna de kerkenraad een definitief standpunt zal innemen en de benadering van de zusterkerken in de beide kerkverbanden kan gaan voorbereiden.

Nadat nog een enkele verduidelijking is gegeven blijkt dat de gemeentevergadering zich volledig in het weergegeven standpunt kan vinden en waardering heeft voor de lijn die de kerkenraad hierbij ook naar de gemeente toe heeft gevolgd. De bespreking gaat vervolgens voornamelijk over de wijze van benadering en te verwachten reactie van de zusterkerken en de ondertussen in de eigen gemeente te volgen lijn.

Het is de bedoeling het volledige standpunt, dus betrekking hebbend op alle drie ambten, aan de zusterkerken voor te leggen. Opgemerkt wordt dat het vele jaren zou kunnen duren voordat de meerdere vergaderingen zich hierover hebben uitgesproken. In de NGK is alleen het diakenambt opengesteld, in de CGK geen van de ambten. Wachten op een uitspraak over alle ambten zou dus kunnen betekenen dat in de eigen gemeente nog geruime tijd geen zusters tot een ambt kunnen worden geroepen. Het bewandelen van de kerkelijke weg houdt echter in dat wij openstaan voor schriftuurlijke argumenten die onze zusterkerken inbrengen. Bovendien is het bewaren van de eenheid onder de kerken een belangrijke zaak. Daar staat tegenover dat het niet noodzakelijk is te wachten tot eensgezindheid bestaat over alle drie ambten; eerder zouden al deelstappen kunnen worden gezet op de weg naar volledige openstelling.

Aandacht wordt gevraagd voor het feit dat aan NG zijde al vele jaren geleden uit werd gesproken dat tegen openstelling van het diakenambt geen bezwaren bestonden, maar dat de 'landelijke lijn' zou worden gevolgd. Daar in onze gemeente een federatieve vorm van samenwerking tussen CGK en NGK bestaat, zou in principe, na de uitspraak van de Landelijke Vergadering vorig jaar, nu kunnen worden besloten tot openstelling van het diakenambt voor NG zusters.

De vraag komt op hoe de CG classis zal reageren op ons standpunt. Omdat de CG synode van Zierikzee al een commissie instelde die zich met de vrouwelijke ambtsdrager bezighoudt lijkt het te verwachten dat een besluit aan de synode zal worden overgelaten. Verder zou onze stellingname gevolgen kunnen hebben voor de samenwerking CGK-NGK. Dit is ook onderwerp van gesprek in het overleg van de samenwerkende CG en NG kerken. Het benoemen van vrouwelijke ambtsdragers zou die samenwerking landelijk gezien onder spanning zetten en vooral de positie van onze gemeente en predikant in het CG kerkverband in gevaar brengen. Kerkrechtelijk gezien zou de NG kerkenraad in onze federatieve gemeente tot benoeming van vrouwelijke diakenen kunnen overgaan, maar het is niet onwaarschijnlijk dat dan de toestemming die de CG classis aan onze samenwerking verleende opnieuw ter discussie wordt gesteld.

De eerste verantwoordelijkheid van de kerkenraad ligt in het dienen van de plaatselijke gemeente. Een meerdere vergadering heeft daarover geen zeggenschap dan door afspraken die de kerken onderling maakten, bijvoorbeeld in de kerkorde. Het uitvoeren van een besluit, waarvan de kerkenraad meent dat het schriftuurlijk gefundeerd is maar dat voor de zusterkerken niet aanvaardbaar is, zou dus kunnen leiden tot het niet meer welkom zijn bij de zusterkerken. Uitgesproken wordt dat een dergelijk uiteengaan een kwade zaak zou zijn.

Zo bestaat er een spanning tussen onze positie in de kerkverbanden en de daadwerkelijke openstelling van de ambten in onze gemeente. Daarom zal ook met klem aan de meerdere vergaderingen worden gevraagd de besluitvorming niet te lang op zich te laten wachten. Bovendien moet worden voorkomen dat een mogelijk tekort aan mannelijke ambtsdragers een druk op de discussie gaat zetten die afbreuk doet aan een zuivere behandeling. Ook zou de CG classis verzocht kunnen worden rekening te houden met het feit dat we een gefedereerde gemeente zijn, waarin twee kerken met verschillende voorgeschiedenis een eenheid vormen.

Vooruitkijkend kan gevraagd worden wat ons te doen staat als de meerdere vergaderingen afwijzend besluiten. Daar kan alleen over gezegd worden dat de argumenten gewogen zullen worden en uiteindelijk het heil van de gemeente de doorslag zal moeten geven.

Nu deze bespreking met de gemeente heeft plaatsgevonden zal de kerkenraad een definitief standpunt gaan vaststellen en de verder te nemen stappen in het kerkverband en in de eigen gemeente voorbereiden.

B.9. Vaststelling principebesluit in kerkenraad.

Nadat in de afrondende gemeentevergadering van 25 juni 1996 geen schriftuurlijke bezwaren tegen het voorlopige besluit van de kerkenraad aan het licht zijn gekomen vond de kerkenraad de vrijmoedigheid zijn voorlopige besluit in een definitief besluit om te zetten. Het besluit luidt als volgt:

- a) De kerkenraad meent dat niet uit de Schriften kan worden afgeleid dat de Here het vervullen van de ambten in de gemeente door zusters voor alle tijden verbiedt en dat het in overeenstemming is met het geheel der Schriften om zusters der gemeente te roepen tot de ambten.
- b) De kerkenraad is er van overtuigd dat de Here aan bepaalde zusters de gave gegeven heeft om leiding en onderricht te geven. Het zou niet goed zijn van deze gaven slechts gedeeltelijk gebruik te maken.
- c) Bij het uitwerken van dit standpunt zal het heil van de gemeente voorop staan en zal terdege rekening worden gehouden met de positie in de Christelijke Gereformeerde en Nederlands Gereformeerde kerkverbanden.

B.10. Benadering kerkelijke vergaderingen.

Omdat de kerkenraad van mening is dat de openstelling van ambten voor zusters der gemeente een zaak is die behandeld dient te worden in het verband met de zusterkerken werden in de gezamenlijke kerkenraadsvergadering van 18 december 1996 brieven aan de kerken in de Christelijke Gereformeerde classis Apeldoorn en in de Regio Arnhem van de Nederlands Gereformeerde Kerken vastgesteld. In deze brieven worden de zusterkerken om een uitspraak gevraagd.